

Om
vore lærde Skoler og
Examen Artium.

~~~~~  
**Rogle Ord**

**til Dverveielse af Sagkyndige,**

**af**

**C. F. Ingerslev, M. A.,**  
**Overlærer.**

---

**Kanders.**  
**Frykt hos J. M. Elmenhoff.**  
~~~~~  
1836.

Den største Deel af disse Blades Indhold var oprindelig bestemt for Dansk Ugeskrift, og blev som et Bidrag til samme indsendt til dens Redaction i Slutningen af afvigte Vinter. Da Tidsskriftet, formedelst Redacteursens Fraværelse fra Hovedstaden, for Tiden blev standset, kunde denne Artikel ikke optages der, fordi ældre Artikler alt havde optaget Pladsen til det, der endnu skulde udkomme. Jeg maatte saaledes enten ganske tilbageholde disse mine Bemærkninger, eller beslutte mig til at udgive dem særskilt. Hiint gjorde jeg saare nødigen, fordi jeg saa længe havde tænkt derpaa og yttret mig mundtlig berom til Flere, at det var blevet mig en Trang at tale offentlig derom, og fordi den der, som jeg, bekjender sig til deres Mening, som ansee en retsindig og frimodig Brug af Pressen for et stort Midde-
 del til at fremme det Gode, ikke selv bør tie eller trække sig tilbage der, hvor han har den Overbeviisning, at det kunde være godt, at en saadan Brug af Pressen stete. Jeg valgte da dette, endskjøndt det havde været mig kjerere, hvis jeg havde kunnet undgaae det Skin af Pretention, der for Noгле ligger i at behandle Sligt i et eget Skrift og med Tilføitelse af sit Navn. Men har man villet det Rette, saær man at sætte sig ud over dette.

Nogen Betænkelighed har det vakt hos mig, at et temmelig almindeligt Rygte har sagt, at en stor Forandring forestod vore lærde Skoler, og at især Examen Artium vilde blive forlagt fra Universtetet til Skolerne. Men det er dog endnu aldeles uvist,

om, naar og i hvilket Omfang slige Forandrin-
ger ville foregaae. Og selv om de ere paatænkte nu,
vil maaskee Adskilligt i disse Blade kunne give et ikke
uvelkomment Bidrag til rigtig Buerdering af det Bes-
staaende, til Indsigt i, hvad der trænger til Forans-
bring og hvad ikke.

Jeg har endeligen ingenlunde ffult for mig selv,
at Adskilligt hert vanskeligen vil undgaae at støde og
ubehageligen berøre Enkelte, og at Nogle maaskee ville
mene, at i ethvert Tilfælde en Embedsmand ved Skol-
lerne selv ikke skulde skrive saaledes om Ting, der angaa
Skolernes Foresatte. Men hvad det Første
angaaer, da vil det gjøre mig inderligen ondt, at ere
fare det: tilbageholde min Mening derfor kan jeg ikke,
saalænge jeg er overbevist om dens Rigtighed; pers-
sonligt Hensyn har interstedes ledet min Pen. Hvad
det Andet angaaer, da har jeg saa høie Tanker om
de Nænds Liberalitet, som ere Medlemmer af Dis-
rectionen for Universitetet og de lærde Skoler, at jeg
troer, at de ikke ville være misfornøiede med, at Ting,
der henhøre under deres Bestyrelse, offentlig drøftes
paa en sømmelig Maade, og at de ikke ville finde det
stødende og upassende, at en dem underordnet Embeds-
mand fremsfører Meninger om Noget af det Bestaaens-
des Hensigtsmæssighed, der synes at afsøge fra deres.
Jeg er mig bevidst, at kun Iver for Skolerne og
Kjerlighed til mit Fag har bragt mig til at skrive:
jeg har ingen Grund nogenstinde havt til at troe, at
mine Foresatte nærrede Tvivl om min gode Villie og
mine rebelige Hensigter. Jeg nærer derfor det Haab,
at de ville udstrække denne formeentlige gode Mening
ogfaa til dette Skridt: og med dette Haab vil jeg
lade denne lille Bog gaae ud i Verden.

København, den 2den Juli 1836.

C. S. Ingerslev.

I.

Om vort lærde Underviisningsvæsen er i de senere
Aar skrevet saa meget, at det kunde synes, som
om den, der endnu vil skrive derom, enten maa mis-
bruge Læsernes Taalmodighed, eller ogsaa love at
fremsføre noget vigtigt Nyt og ikke forhen sagt.
Det er imidlertid langt fra, at Forfatteren af disse
Blade troer at kunne gjøre dette: meget af det, han
har i Sinde at sige, er før sagt af Andre, og Resten
er maaskee Ting, som ville synes Nogle for ind-
lysende til, at de behøvede udførligen at udvikles.
Men Hiint kan uden Tvivl med Nytte fremstilles
fra flere Sider, især naar det hidtil synes kortere
behandlet af Andre, end dets Vigtighed kræver, og
at Dette dog stundom kan trænge til at udfiges, læ-
rer Erfaringen.

Man*) har, for at indlede vore specielle Bes-
trægtninger med et Par Ord om denne meget omstrid-

*) Vi tale ikke om dem, der ville have underviisning
i Naturvidenskaberne indført i Skolerne foruden

te Sag, paastaet, at det classiske Studium ikke længere var det bedste almindelige Dannelsesmiddel, men at det enten aldeles burde udelukkes af Skoles underviisningen, eller idetmindste en langt ringere Deel af den til samme skænkede Tid anvendes deraf paa, imedens det skulde erstattes ved Underviisning i Naturvidenskabene og overhovedet ved Erhvervelsen af saadanne Kundskaber, som mere vare beregnede paa practisk Nytte og Anvendelse i Livet. Det ligger udenfor disse Blades Hensigt udførligere at gaae ind i denne Strid: men sin Mening derom bør Forfatteren dog fremsætte, fordi han i det Følgende maa tale om Afskilligt, der hører herhid. Denne Mening er, at intet Studium i den Grad danner og øver Anden som et Sprogstudium, men at intet levende Sprogs Studium i denne Henseende kan erstatte de døde Sprogs: vi ville, for at betjene os af en udmærket Skolemands Ord, ikke afgjøre, hvors vidt engang Naturvidenskabernes Studium kan passende og med Nytte, som almindeligt Dannelsesmiddel, træde istedetfor de gamle Sprogs, men endnu troe vi ikke, at de kunne det, og lang Tid vil vist nok hengaae, inden det bliver Tilfældet. Men naar Nogle mene, at det classiske Studium danner Bogs lærde, ei Forretningsmænd, og fører den Unge ind i

det classiske Studium, men om dem, der ganske ville forvise dette, eller kun indrømme det en meget uordenlig Plads: vi tale ikke imod de fornuftige, men imod de ufornuftige Anpriser af Naturvidenskabene.

en fremmed og uddøet Verden, imedens det var vigtigere at gjøre ham bekendt med det, der umiddelbart omgiver ham, Naturen og Staten, hvortil han lever, naar man paastaer, at man ved Hiint meddeeler Ungdommen en ufrugtbar lærd Kundskab, mens man burde lære den det practiske Anvendelige og det, der umiddelbart kunde komme den til Nytte i Livet, da er dette Raasonnement deels fra andre Sider falsk, deels overseer man to meget væsentlige Ting:*) først, at den høiere videnskabelige Dannelse gjør den saameget omtalte practiske Brugbarhed langt lettere at erhverve, og først giver den en sikker og tilforladelig Grundvold, saa at den bliver en fast Tact og et sikkert Greb, ei en maskinmæssig Færdighed, der svigter, naar den kommer udenfor den vante Gang;**) dernæst glemmer man, at Folk jo dog ikke træde lige fra Skolelivet (og ei engang fra Universitetslivet) ind i Embedsstillinger eller i Forshold, hvor denne practiske Brugbarhed kan vises el:

*) Man sammenligne hermed Rector Suhr i hans Skoleprogram fra 1835. S. 18.

**) Exempler ville vist let kunne findes. Mon ikke den juridiske Candidat i Almindelighed hurtigere og bedre skulde sætte sig ind i Forretningers Gang, end en Graminatus Juris, naar Begge for vare aldeles ubekjendte dermed? Vi have valgt dette Exempel, fordi man ofte anfører de Sidstes practiske Brugbarhed imod de Førstes: men man glemmer, at næsten altid hine i flere Aar før have været brugte ved Forretninger, Disse aldrig. Det beviser da endnu Intet.

ler fordres: de faae i Almindelighed nok Lov til at ble Noget, og der er da Tid nok til at erhverve sig den. Det er derfor urigtigt, naar man har troet, at Skolerne skulde directe arbejde for at tilvelebringe denne Duellighed til Praxis, og at af denne Grund saadanne „almennyttige“ Kundskabers Erhvervelse (der) skulde træde istedetfor de gamle Sprogstudium. Det er at fordre af Skolerne, hvad de ingenlunde bør arbejde for, og at miskjende deres egentlige Hensigt: og man har daade tillagt hiin practiske Dannelse en for stor Vigtighed, og forlangt den meddeelt der, hvor den hverken endnu behøver at meddeles, eller kan meddeles uden paa den højere Dannelses Bekostning. Vi tale isvrigt naturligtviis kun om Sagen i Almindelighed: enkelte Fag kræve fortrinligtviis en speciel „practisk“ Dannelse, og for dem, der ville bestemme sig for disse, saavelsom for alle dem, der, uden at ville være Embedsmænd, at træae en større Dannelse, end de hidtil finde Leilighed til at erhverve sig, for dem ønske vi af Hjertet Oprettelsen af en Realundervisning ved Siden af den lærde.

Det vil af flere Yttringer heri sees, at vi sætte den fornemste, men ingenlunde den eneste, Frugt af det lærde Sprogstudium i den Beqvemhed, samme har, til at øve, udvikle og danne Handsevnerne. Det er derfor ogsaa vor Overbeviisning, at man paa ingen Maade bør formindste det, man deri fordrer præsteret af Skolerne, og at man, hvis man troede ei at kunne beholde det Nærværende, men at

burde fordre kun en løs og overfladisk Kundskab, be- regnet blot paa at kunne læse og nogenlunde forstaae en Forfatter, hvis man f. Ex. troede ei at burde fordre Latinsk Stil af den, der dimitteres (og dette er jo yttret), at man da hellere maatte bortvise det hele classiske Studium fra Skolerne, og stræbe at erstatte det ved et andet, kun et grundigt, Studium: thi Erhvervelsen af en overfladisk Kundskab, hvort det end er, kan aldrig være noget Dannelsesmiddel for Anden. Stileprøven skal jo dog ikke (alene) bevise, om Vedkommende har lært sin Grammatik, hvilket nogenlunde kan erfares ved den mundtlige Examination, men det skal tillige sees, om han har naaet den aandelige Modenhed, at han kan benytte og til egen Frembringelse anvende den Kundskab, han har modtaget; og det maa ei oversees, at en vis productiv Virksomhed altid bør ledsage den receptive, naar denne skal være hvad den bør være, ja at denne lettes ved hiin, naar den anvendes rigtigen. Kan En efter 5 til 6 Aars Øvelse ikke skrive en saadan Stil, som nu forlanges, taaleligen godt, da har han enten ikke lært det, han skulde lære, eller han har lært det, men er ikke istand til at bruge det: men er han da virkelig stikker til at modtage academisk Undervisning og til at begynde et selvstændigt Studium? Undtagelser kunne gives, men i Almindelighed maa man vistnok benægte det. Men imedens det er vist, at Latinsk Stil og overhovedet skriftlige Øvelser med Ungdommen ere de Fag, der mindst af alle lønne Lærernes Bestræbelser med syn-

lige Frugter (vi mene gode Examinscharacterer i Faget selv), fordi det Meste her kommer an paa Opmærksomhed og Omløb i Hovedet, og fordi disse Egenskaber ofte savnes ved forresten gode Evner og god Willie, saa mene vi dog, at de Fordringer, der baade heri og i de øvrige Fag gjøres, meget godt, og lettere end hidtil, kunne opfyldes, naar Underviisningen i Skolerne er som den bør være. Det er især herom vi skulle tale.

Ligesom vi nemlig paaftaae, at man har gjort urigtige Fordringer til Skolerne, fordi man miskjendte deres rette Hensigt og Niemeed, saaledes indrømme vi paa den anden Side, at Skolerne ikke ganske opfylde de billige Fordringer, der kunne gjøres til dem, og ei ere det, de kunde og burde være. Det Samme lader sig vistnok sige om de fleste mennefskelige Indretninger, men vi ansee det dog her saa meget mere for vigtigt at udvikle og oplyse denne Anskuelse, som, ved det meget Gode, der er virket for Skolerne, Midlerne til at hæve dem til et bedre Standpunct ei synes saa meget vanskelige at finde eller umulige at anvende. Man har yttret Formodninger om forestaaende Reforme i de lærde Skolers Plan og Indretning.*) Forsfatteren af disse Bemærkninger, som mener, at det ikke saameget er denne, der trænger til at reformeres, som at i visse andre Henseender en Forandring er ønskelig,

*) Jeg tænker her ikke paa det, som Prof. Clausen i Dansk Ugeskrift for 1836 No. 200 saa klart og rigtigen har sagt om Gavnigheden af at henlægge til Sko-

har længe ønsket (og ventet paa), at en Duelligere vilde yttre sig angaaende denne Sag: da ingen Anden synes at ville gjøre det (endsskjønt ganske vist flere ere enige med Forf. i Hovedpuncterne), har han ei længere villet tilbageholde sine Ideer, fordi man, hvor næsten Alle ere enige om, at Noget bør forandres, har Grund til at frygte, at hist og her nogen Misforstaaelse skal finde Sted i Henseende til, hvad der bør forandres. Det vil da maaskee i ethvert Tilfælde have den gode Virkning, at Andre, ved at bestride Forfs. Meninger og oplyse ham om Misfarelser, bidrage til at stille Sagen i sit rette Lys. *)

Vi have sagt, at vi troe, at Skolerne ei ganske opfylde de Fordringer, der billigen kunne gjøres til dem: vi ville med saa Ord sige, hvad vi dermed mene. Vi troe for det Første, at i nogle Fag endten, med Hensyn paa den Tid, der anvendes paa samme, i Almindelighed læres for Lidet, eller, hvis man ei vil have Mere lært deraf, for megen Tid og Anstrængelse anvendes derpaa; for det Andet, at

lærne, det der nu læres til anden Examen ved Universitetet o: af at forvandle Skolerne til Gymnasier. Det vilde ikke saa meget medføre en Forandring i, som være et Tillæg til, det Nuværende.

*) Jeg beder ved det Følgende paa flere Steder at sammenligne de Bemærkninger, en indsigtsfuld Anmelder har gjort i Litteraturtidenden for 1834 No. 13-16, da jeg i mange (men ei i alle) Puncter er enig med ham.

i andre Fag under enhver Betingelse Mere burde læres, og ogsaa, uden forsøget Timeantal, saare godt kunde læres.

Med de første Fag have vi meent de gamle Sprog og de til Læsningen af Classikerne fornødne Hjælpevidenskaber, Oldsager, Archæologie o. s. v. *) Vi mene ikke saa meget det Quantum af Latinske og Græske Forfattere, som Dimittenderne opgave til Examen artium, da der i de fleste Skoler læses alle rede endeel Mere end Forordningen kræver, og dette heller ikke synes saa vigtigt. Vi tænke meget mere paa den Indsigt i Sproget selv og i Hjælpevidenskabernes, som Disciplene modtage. Beviis for denne Sag lader sig efter dens Natur ikke føre uden ders ved, at man appellerer til Erfaringen; og vi spørge derfor: er det ikke vittterligt, at fra nogle saa Skoler **) Disciplene medbringe heri en meget fuldstændigere og grundigere Kundskab, end fra de fleste Andre? Vi ere overbeviste om, at de, der kjende ret til Tingene, ville indrømme Sandheden heraf. Men har man i disse Skoler uden større Opoffrelse af Tid kunnet lære Disciplene (ikke de mere Opvakte alene, men Alle) ikke saa lidet Mere, end de have lært i andre Skoler, da have disse ei præsteret, hvad de havde kunnet, og da synes vor Sætning ber

*) Noget bidrager ogsaa Savnet af en god Bærebog heri.

**) Jeg kan forsikre, at jeg, om jeg end vilde, ikke kunde med Bestemthed opgive, hvilke og hvormange Skoler jeg her har tænkt paa. Jeg har kun tænkt over Sagen i Almindelighed og talt saaledes om den.

vist. Aarsagen maa da ligge i Underviisningens Beskaffenhed. *) Dersom nu disse Skolers Antal var det Mindre og Hines, der præsterede Mere, det Større, da var her Intet videre sagt, end at i enkelte Skoler Underviisningen i nogle Fag var mindre god end i de fleste Skoler, og det var da ikke noget Mærkeligt, at nogle Saa blandt Flere stode tilbage. Men anderledes falder Dommen, naar, som Tilfælde det er, det Modsatte finder Sted: da maa vi jo indrømme, at de fleste Skoler ei præstere i denne Henseende hvad de kunde, naar Alt var som det skulde være. **) Vi mene dernæst, at det, der læres, ofte, og vel paa de fleste Steder, læres med en større Opoffrelse af Tid og Kræfter, end nødvendigt vilde være, naar Underviisningen i alle Grene og i alle Classer var god og hensigtsmæssig. Ogsaa dette maa vi henstille til til Ryndiges Overveelse og Besømmelse: Beviis kan ikke gives for Sligt. Men

*) Andre Omstændigheder kunne vistnok ogsaa indvirke, men denne maa dog stedse blive den Vigtigste.

**) Man vilde forresten i de allerfleste Tilfælde fælle, dersom man ved en Skole, som man troede at kunne regne til hin Pluralitet, uden videre vilde give Rectoren, eller hvo der ellers er Lærer i disse Fag i øverste Klasse, Skylden derfor. Det kan ofte ligge i Omstændigheder, som han enten slet ikke, eller kun med Tiden, kan forandre: men Feilen (dog ikke altid hans) er, at disse Omstændigheder ere der. Og naar en Discipel i de nederste Classer er blevet maa-deligen undervist, vil ofte en forstandig og billig Rector, især naar han er en Mand, der hellere vil

det forekommer os at være en Erkjendelse, som paa trænger sig af sig selv, naar man betænker, hvor megen Tid der i 7 til 8 Aar anvendes paa det Latinske Sprog, og at dog ved Enden af denne Tid de færreste Discippler ere istand til at skrive Sproget nogenlunde rigtigt, *) og at ligeledes, efter at have lært Græsk i 6 Aar, Discipplerne fra mange Skoler ikke have lært Mere end at oversætte de Førfattere, de opgave til Examen artium, og af Grammatikken Formlæren.

være end synes, og som mere tænker paa sine Discipplers sande Lærv end paa deres Gramenscharacterer (og disse to Ting kunne i dette Tilfælde nok komme til at staa i Opposition), indskrænke sig til at lære dem det absolut Nødvendige, og ei forsøge at bibringe dem Ting, som de ei ville kunne faa Tid til ret at lære, med mindre at andre mere nødvendige Ting skulle lide derunder.

*) Jeg kjender, og soler selv dagligen, Banfællighederne herved, men kan dog ei forandre min Mening. Hvilket man en bedre Grammatik og et bedre Lexicon, blev bedre Bøger indførte for Begynderne, end endnu hidt og her bruges, blev den aandsfortærende Udenadslæren af Grammatikkens Regler, førend Børnene faae Idee om Anvendelsen deraf, og førend de faae Lov at læse Noget af Sproget, forbuden (thi ved de to sidste Puncter anseer Førf. en høiere Autoritetens Indblanding for gavnlig, ja nødvendig), da maa tætte, naar Underviisningen ellers i alle Dele drevs med Zør, noget Mere kunne udrettes. Men det ene Fag maa tillige ofte indvirke paa det Andet. Er der f. Ex. i en Skole i et eller andet Fag en maa-

Men imedens der om disse Ting maa ske vilde være forskellige Meninger, og imedens vi villigen indrømme, at der med Grund kan siges Noget imod at gjøre større Fordringer i de gamle Sprog *) (men

delig Lærer, vilde Disciplene deri staae tilbage. Naar da Dimissionen nærmer sig, i det sidste Skoleaar, vilde Disciplene ofte arbejde fortrinligen paa at indhente det heri Forsømte, og da lide andre Fag derunder. At jeg forresten her kun har talt om den ufornuftige og eensidige Grammatiklæsning, hvorved Discipplen maa lære Reglerne for et Sprog ubenad, førend han endnu kjender Noget til dette selv, og hvorved Veien gjøres ham dobbelt besværlig, behøver jeg vel neppe at tilføie. Thi dette er ellers netop en af de ugrundede og overdrevne Paastande, der nu stundum høres, at Disciplene plages med for vidtløftige Grammatiker. Feilen ligger efter min Mening ikke i disse Omfang, men i Maaden, hvorpaa de stundom anvendes.

*) Vi urgere nemlig ikke saa meget, at der skulde læres mere Latin og Græsk, som at der med den Tid, der anvendes derpaa, skulde læres Mere. Vil Noget nu heraf drage den Slutning, at man kunde anvende mere Tid paa andre Fag, eller optage Naturvidenskaberne i Skoleunderviisningens Cyclus, da have vi ei Meget derimod; vi troe tværtimod, at det nok lod sig gjøre. Vi ønske ingenlunde Arbejdet forøget for Disciplene; de have i Almindelighed Nok deraf. Men vi ønske netop derfor Underviisningen bedre, end den paa mange Steder er, saa at det Samme kunde udrettes med mindre Tid. Kort, vi ønske ved Skolerne flere Lærere og færre Hørere; og vi ønske den Grundfætning

Mere indrømme vi heller ikke), ere vi derimod overbeviste om, at næsten Ingen vil modsigge os, naar vi paastaae, at der af de levende Spr og burde læres langt Mere, end der nu læres: og vi søie hertil end: nu den Paastand, at der uden forsøget Opoffrelse af Tid (og lidt Mere kunde man da nok finde til dem) saare godt kan læres en heel Deel Mere, end der nu i de allerfleste Skoler læres. En Dimittend har, med meget saa Undtagelser, naar han forlader Skolen, der ei lært Mere end at læse en nogenlunde let profaisk Bog og at kjende Grammatikkens Formlære (og selv denne læres vel paa de færreste Steder fuldstændigen, ihvorvel enhver ferm Discipel i anden Klasse bør og kan lære saa meget heraf, som nu fordres til Examen artium); om anden fuldstændigere Indsigt i Sproget og navnlig i Grammatikkens syntaktiske Deel er i Almindelighed ikke Tale. Og, hvorom vi siden skulle tale nærmere, det fordres heller ikke, at Skolen skal præstere Mere: tvertimod betragtes det næsten af Alle som en Undtagelse og som noget Extraordinairt, naar dette stundom skeer. Men naar man betænker, at Disciplen har modtaget Undervisning i hvert af de levende Sprog i 6 Aar for det Meste 3 Timer ugentligen, da maa man dog erkjende, at dette er en altfor ringe Frugt af den derpaa anvendte Tid. Og hvis Noget vil paastaae, at, om end de Grunde vare fjernede, som vi i det Følgende skulle anføre for

almindeligen erkjendt af Lærerne, at Disciplen skal lære det Meste paa Skolen, ei ved at tralle hjemme.

at Skolerne formeentligen ei fyldestgjøre billige Forsdringer, man dog med Pluraliteten af Disciple ei vilde i den Tid, der nu anvendes derpaa, kunne udrette Mere, da vil baade vistnok enhver upartisk Sagskyndig dømmе anderledes, og Forfatteren af disse Blade tør beraabe sig paa sin Erfaring for at bevisse det Modsatte; *) ja han tør frit paastaae, at det

*) Det er mig ikke behageligt at maatte her tale om mig selv og min Virksomhed i det mig betroede Embede; men da jeg ikke kjender nogen Anden, hvis Erfaring jeg kan beraabe mig paa, er jeg nødt til at hjælpe mig med min egen. I Randers Skole læres Fransk i de tre øverste Classer tre Timer ugentligen. I det første Aar læses af Borrings Manuël des Enfants omtrent det Halve. Disciplene øves i at lære Noget udenad og til hver Dag at lære Noget af den Ordfortegnelse over Gjenstande af det daglige Liv, som staaer i samme Bog. Grammatik læses slet ikke. I det andet Aar læses Resten af denne Bog og Grammatikkens Formlære (som staaer i Mandes Enf.); den sidste læses flere Gange og indøves omhyggeligen. I tredje Klasse begyndes med Borrings Etudes littéraires, partie en prose, og i to Aar læses Sammes Cours de langue française eller Syntax. I fjerde Klasse læses tillige Etudes littéraires, partie en vers; dernæst benyttes Borrings Stiløvelser til mundtlig Oversættelse og tilsidst (for Fremtiden vil omtrent i det hele sidste Skoleaar den ene Time kunne anvendes dertil) oversættes en let Dansk Bog, i Almindelighed et Skuespil, fra Dansk til Fransk. Den ene Time ugentligen anvendes i tredje Klasse til Syntaxen og i fjerde til disse mundtlige Stiløvelser. I begge

maa tilskrives Mangler ved Underviisningen, naar Mere ikke præsteres end det, der nu fordres.

Dersom vi nu overensstemmende med Sandhed have paastaet, at Skolerne heri ikke opfylde billige Fordringer, saa skulle vi dernæst betragte, hvilke Narsagerne dertil ere. Der gives da vistnok adskillige, som ligge udenfor Skolernes og deres Bestyrelses Virkekreds: blandt hvilke vi ville nævne mange Forældres Ligegyldighed for at understøtte Skolen og virke paa deres Børn; den Omstændighed, at de lærde Skoler ere hidtil udenfor Kjøbenhavn saa godt som de eneste Dannelseanstalter, og at derfor mange maadelige Subjecter sættes i Skolerne for at gaae der i nogle Aar og „dog lære Noget;“ at Sands for Kundskab og almindelig Dannelse hos en stor

Glasfer repeteres af og til Grammatikens Formlære. Ved Dimissionen vil saaledes Enhver nogenlunde kunne oversætte et let Stykke fra Dansk til Fransk; og Mere vilde en anden Lærer kunne udrette, der kunde gjøre dette Sprog til sit Hovedsag, hvilket jeg ikke kan. For at Disciplene skulde kunne underkaste sig skriftlig Prøve til Examen artium (herom siden), behøvedes blot een Time mere ugentligen i den ene af de øverste Glasfer (og mangen Gang neppe dette): under denne Betingelse kunne de uden mindste Banffelighed bringes dertil. Forresten veed jeg, at Disciplene ingenlunde finde sig besværede eller overlæsbede ved disse mundtlige Stiilsøvelser, og at de ere enige med mig i, at man saare godt kunde fordre saa Meget af Alle. Men hertil vilde ogsaa udfordres, at Fordringerne til Ex. art. vare strengere, hvorom siden skal tales.

Deel af Mellemklassen især udenfor Hovedstaden *) savnes, hvilket indvirker paa Ungdommen, o. fl. Men naaget alt dette ligger dog efter vor Overbeviisning en Hovedaarfsag i Skolerne selv, og det deels i Underviisningens Bestaaffenhed og i det, hvoraf dens ne for en stor Deel afhænger, i Lærerpersonalets, **) deels i Skolernes Forhold til Examen artium og i den altfor store Mildhed i Fordringerne ved Samme. Efter vor Mening er den Maade, hvorpaa hidtil for en stor Deel Adjunctpladserne besættes, uhensigtsmæssig; og denne Dom mene vi at kunne grunde paa tre Mangler, at ingen Vacancer bekjendtgjøres, at unge Mænd uden Embedsexamen ansættes ved Skolerne, og at (med Undtagelse af de saa philologiske Candidater) for Ingen, der ansættes som Adjunct, nogensomhelst Prøve finder Sted. Om ethvert af disse Puncter skal tales nærmere.

Om det første Punct har allerede en høitaget Forfatter under Mærket Kts., i Dansk Ugeskrift

*) Der gives dem som mene, at Hovedstadens Udspreddelse og herskende Tone lægge større Hindringer i Veien for Lærernes Bestræbelser for at virke paa Ungdommen, end samme i Provindsstaderne. Men de, der tale saa, kjende kun Lidet til Tingens.

**) Naar vi siige Lærerpersonalets Bestaaffenhed, da ligger det i Tingens Natur, at vi vel maae adskille Læreren med Hensyn til det Fag han underviser i, fra Mennesket og endog Videnskabsmanden i Almindelighed. En kan være kundskabsrig og duellig i sit Hovedsag, men ei være nok hjemme i det Fag, som Skibnen har tildeelt ham ved Skolen. Vi komme siden hertil.

for 1833 No. 40, talte i Anledning af Dr. phil. Kal-
 kar, der i sit Skoleprogram for 1832 fremsførte om-
 trent samme Mening, som vi her. Da man har Nar-
 sag til at troe, at de af Kts. der ansøgte Grunde har
 ve havt væsentlig Deel i at bestemme Directionens
 Fremgangsmaade i denne Henseende, og da Sagen
 forgjæves er omtalt af Flere, ville vi tillade os at
 drøfte hine Grunde hver for sig, paa det at Sagen
 kan efter vor bedste Eone fra alle Sider vorde oplyst.
 Det bemærkes da: 1) „at det som oftest er fornø-
 dent, at en ledig Adjunctpost besættes saa snart som
 muligt.“ At det er ønskeligt indrømme vi, men ikke
 at det er saa nødvendigt, at man derfor skal i den
 Grad fremskynde Besættelsen af Posten, at derved en
 duedigere end den, man just har ved Haanden, ei faaer
 Tid til at søge den. Ved Overlærer, og Rectorembes
 der gjør man det jo dog ikke, men de staae skundom les-
 dige i 2 til 3 Maaneder (hvilket vel og er uundgaaeligt),
 uagtet det dog i Almindelighed maa medføre større Us-
 lempe ved disse end ved de mindre Poster; hvorfor
 skal man da ile saa meget med disse? Det kan
 sædvanligen ikke antages at ville være Tilfældet, at
 Jngen af de andre Lærere skulde kunne paatage sig Nos-
 get af den Afgaaedes Forretninger: og vil Directionen,
 hvilket synes billigt, tilstaae extraordinair Godtgjørelse,
 som til Timelærere, for de Timer, Enhver ved sig
 Vacance kom til at læse, da tør vi næsten indestaae for,
 at yderst sjeldent nogen Vanfælighed heraf vil op-
 staae. Desuden maa det bemærkes, at de fleste til
 andet (næsten stedse geistligt) Embede befordrede Ad-

juncter ikke forlade Skolen strax, men næsten altid for-
 blive der nogen Tid efterat de ere udnævnedes. 2) „At
 man ikke pleier at constituere, naar et Embede har væs-
 ret opslaaet vacant, og at det dog ofte er vigtigt, at en
 ung Lærer først antages paa Prøve.“ Men hvad
 man ikke pleier at gjøre, kunde man begynde at gjø-
 re, naar det ellers var gavnligt. Vi kunne ikke tænke
 os, hvorfor den offentlige Indbydelse til at søge et
 Embede skulde være en Hindring for at constituere
 paa Prøve den, man antog: naar denne Betingelse
 var forud bekjendt, og Bedkommende vidste det, da
 han søgte, stete ham jo ingen Urret. Om Constitue-
 ringen skulle vi desuden siden tale nærmere. 3) „At
 man da vilde erholde endnu flere Ansøgninger fra
 aldeles ubekjendte Personer, ledsagede med Attester
 fra ligesaa ubekjendte Mænd, og at man, naar saas-
 dan offentlig Indbydelse var stæet, vanskeligere vilde
 kunne forbigaae Den, som ved lige Examenscharaktes-
 rer havde større Anciennitet, men om hvem man el-
 lers Intet vidste.“ Først maae vi bemærke, at dens-
 ne Grund, og især Ordene endnu flere, synes os
 at staae i Modsigelse med samme Forfatters tidligere
 (S. 69) Yttring, at kun saa Ansøgere melde sig til
 de ledige Adjunctposter, og at det derfor ei gif an,
 ved at fastsætte Prøve for Adjuncterne, endnu mere
 at vanskeliggjøre Adgangen. Dernæst: Attesterne fra
 de ubekjendte Mænd behøvede man jo ikke at tage
 nogen Notice af, ligesaa lidt som af Ansøgningerne
 fra de Personer, om hvem man Intet vidste. Kts

har ved Hine vel især tænkt paa Mænd, hos hvem Bedkommende havde f. Ex. conditioneret som Huus lærere: men paa slige Attester skulde man slet intet Hensyn tage, med mindre man kjendte Udstøderne deraf nøie saaledes, at man vidste, at man i enhver Henseende kunde stole paa deres Dom. Det vilde være en meget billig Fordring, at Bedkommende skulde fremsføre saadanne Beviser for sin Duellighed som Directionen kunde erkjende for gyldige, og Bestem melsen heraf vilde jo dog tilkomme denne. Og slige Beviser vilde de Allerfæste, der fortjente dem, og ogsaa nok kunne forskaffe sig. 4) „At man ikke vel forud kan bekjendtgjøre, hvilket Fag den nye Adjunct skal overtage, fordi der ofte kan skee en ny Fordeling ved Skolen, naar man kan erholde en duellig Lærer, men som ikke just kan paatage sig det samme Fag, som hans Formand.” Men vi kunne heller ikke her indsee, at den frie Concurrance medfører nogen Uleilighed, da Ingen burde fortænke Directionen i at den, for at kunne gjøre en saadan ny Fordeling af Fag, valgte en duellig Lærer, som til det ledige blevne Fag ikke vilde være blevet valgt. Denne „duelige Lærer,” som man nu faaer ad den mere private Wei, vilde dog vel ogsaa melde sig ad den Offentlige, og saa kunde man jo tage ham. En saadan ny Fordeling vilde nemlig ordentligviis skee, fordi man meente, at en Lære, som nu har et vist Fag, burde hellere have et andet, fordi han ei docerede hiint tilfredsstillende: men saa kunde jo han, hvis han er

fuldkommen duellig dertil,*) faae det ved Afgangen ledigblevne strax, og saa hans forrige Fag opslaaes vacant. Den Afgaaedes Vortgang fra Skolen har man næsten altid vidst eller ventet Noget isforveien, og har altsaa havt Tid til at gjøre det fornødne Arrangement. 5) „At det synes billig, at der tages Hensyn paa en fortjent Rectors Ønske om at erholde en ham bekjendt ung Mand til Medhjælper, hvilket vanffelig kunde skee, naar man havde indbudet til Concurrance.” Men man kunde jo f. Ex. fastsætte, at Ansøgningerne skulde indsendes til Skolens Rector, og hans Forslag da følge med dem til Directionen. Thi det er vist saare gavnligt, at Rectors Forslag heri gjelder Meget; men dette maa dog ei gaae for vidt. Dersom den, Rector foreslaaer, er beviisligen, eller rimeligviis, duelligere end, eller ligesaa duellig som, de andre Ansøgende, da bør han foretrakkes uden Hensyn til Anciennitet eller noget Andet. Men er han det ikke, er han saadan, at han uden Rectors anbefaling nødvendiggen maatte staae tilbage for de Andre, da bør han paa ingen Maade vælges.**)

6) „At de, der attraae Ansæts

*) Ellers maatte han hellere blive, hvor han er, da sig Skiften i det Hele ikke er gavnlig.

**) Det skulde undre mig, om det ikke stundom var Tilfældet, at en Rector i Mangel af En, han ubetinget turde anbefale, hellere foreslog En, som han efter bedste Evne havde stræbt at skaffe sig Kundskab om, men for hvis Duellighed han dog kun havde Sandsynlighed, ikke Visshed, hellere end slet intet Forslag at gjøre.

telse som Adjuncter, sjældent kunne være uvibende om de indtræffende Vacancer, efterdt saavel Forfremmelse som Dødsfald bekjendtgjøres i alle Tidender." Dette er sandt nok: men for det Første kan det dog stundom ske, da Pros vindfalaviser ikke altid ere saa nægtige i denne Henseende; for det Andet gjelder dette ikke om de constituerede Læreres Afgang, *) om hvilken det uden specielt Bekjendtskab er umuligt at komme til Kundskab; for det Tredie har vist ofte selve den Stilhed, hvormed det Hele gaar af, og den Hurtighed, hvormed Rectorernes Forslag, naar et saadant gjøres, for det Fjerde indsendes, bevirket, at mangen duelig ung Mand, der ellers vilde søgt en Adjunctpost, har ansæet det for unyttigt at gjøre noget Skridt i denne Henseende, i den Mening, at Pladsen allerede var bestemt for en Anden. Det kan gjerne være, at han deri feiler, men Skaden deraf er der ligesuldt. 7)

„At Mange, ogsaa uden at nogen Vacance for Næstblikket finder Sted, anholde om, ved foresaldende Leilighed at komme i Betragtning til Ansættelse som Adjuncter, og derhos opgive, i hvilke Fag de kunne

Jeg vilde idetmindste være tilbøielig til at bifalde dette, da jeg troer, at ellers ofte Uvisheden om den Valgtes Duellighed er endnu større.

*) For at man ikke skal troe, at dette er noget alt for Ubetydeligt, bemærke vi, at fra 1824 til 1834 ere 11 constituerede Lærere paa forskjellige Maader afaaede fra Skolerne, og deraf kun de 4 paa saadan Maade, at deres Afgang ved hine Bekjendtgjørelser kunde komme til almindelig Kundskab.

give Underviisning." Men at Directionen ikke altid fra denne Kant er forsynet med duelige Subjecter, har jeg idetmindste een Gang havt Anledning til at troe; og dernæst kommer det an paa, hvilke de unge Mænd ere, der indlevere disse almindelige Ansøgninger: thi deres egen Angivelse af, hvori de kunne give (god eller slek?) Underviisning, kan man da ikke for Alvor tillægge nogen Auctoritet. Ellers maatte jo, hvis man vilde være consequent, alle Examina overhovedet erklæres for overflødige.

Som det andet Punct, i hvilket vi meente, at man meget ofte har afsøget fra rigtige Principer for Skoleembeders Besættelse, og som staaer i Forbindelse med det allerede Drøftede, nævne vi Ansættelsen af Adjuncter, som ingen Embedsexamen have taget. Jeg er ingenlunde saa pedantisk og uersfaren, at jeg skulde troe, at det er Examen, der stempler et Menneske som dueligt, eller saa hovmodig, at jeg, fordi jeg selv har taget Embedsexamen, skulde troe mig derved oplyst over dem, der ikke ere i samme Tilfælde. Jeg erkjender, at stundom den, der endnu hedder Cand. Philos., i Kundskaber og i sand videnskabelig Indsigt staaer over den, der er Candidat, og jeg veed navnlig vel, at iblandt de ved Skolerne fortiden ansatte Lærere af denne Klasse et Par i Duellighed og Lærdom overgaae de Fleste af dem, der have taget en Embedsexamen. Men denne Bemærkning om nogle Enkelte gjøre ikke Sagen klar, og sige Undtagelser bevise Intet i Almindelighed. En Embedsexamen taget med bedste Character, er dog altid et Bevist

for noget fortsat Studium, og giver Formodning om nogen videnskabelig Dannelse, idermindste i een Retning. Ved en Cand. philos., der constitueres som Adjunct, mangler dette Bedøits i Almindelighed ganske: han kan have bortdrevet sin Tid i Lediggang, eller beskæftiget sig med Ting, der ei staae i mindste Forbindelse med Skolevidenskaberne, eller han kan have studeret videre i disse; dette er Noget, som i Almindelighed, ved den hidtil brugelige Fremgangsmaade, Ingen veed eller kan undersøge. Enkelte af disse Lærere have tidligere documenteret deres Duellighed og Kundskaber; om dem tale vi ikke. Men de ere kun yderst faa; og ofte skeer det derfor ogsaa, at En bliver ansat som Lærer, uden at Vedkommende have nogen Kundskab om, hvorvidt han er duelig til det Fag, han skal docere. — Dog, det Samme kan stundom ogsaa være Tilfældet med en Candidat, der ansættes som Adjunct: men Tingene har endnu en anden og værre Side. Dersom en Skole er saa uheldig at faae en uduelig Lærer, der er Candidat, da kan den haabe om saa Nar at blive befriet for ham, naar han befordres til geistligt eller andet Embede: men ikke saaledes ved den Lærer, der ingen Embedsexamen har. Han er i Almindelighed „grundmurer“ ved Skolen, fordi han Ingen anden Udvei har; og da han nu, saalænge Forordningen af 24de October 1818 gjelder, i Almindelighed ei kan vente nogen sinde at blive mere end Adjunct, saa skal det være sært, om han i Tidens Længde kan holde sit Mod og sin Lyst opreist, saa at han ei bliver en meget maadelig Lærer.

Han bliver oftest, om ei en Byrde for den Skole, han er ansat ved, saa dog en Mand, der forsaavidt gjør Skade, som han ved sin Stillestaaen forhindrer Skolen i at faae en duelig Lærer i hans Sted. Hans oeconomicke Omstændigheder blive næsten altid saadanne, at han slet ikke, eller kun i meget ringe Grad, kan vedligeholde og udvide sine Kundskaber: denne Følelse, Bevidstheden om hans haabløse Stilling, og den derved avlede Mismodighed gjør ham forknøyt og ligegyldig, og saare ofte vil tilsidst endogfaa den, der i Begyndelsen var en ret god Lærer, ende med at blive en Gjenstand for Medlidenhed eller Ringeagt. At det gaar saaledes til, og at dette let bliver saadanne Læreres Skjæbne, vil den, der kjender vore Skoler, ikke nægte. Det er derfor i Almindelighed ikke blot Uret imod en Skole at give den en saadan Lærer; det er ogsaa Uret imod denne selv, fordi han derved (vistnok ved egen Skyld, og uden at man directe bevirker dette) udrives fra sit Brødstudium, eller rettere, gives en Anledning til aldrig at vende tilbage til samme. Thi disse Mænd betragte kun altfor gjerne en saadan Post som et Embede, i hvilket de sætte sig fast, uden at betænke, at det er et Embede, som de i Tidens Længde ei kunne være tjente med. Det er bekjendt, hvor Faa af disse Lærere ved de lærde Skoler have taget en Embedsexamen, og det vil vel fremdeles blive saaledes. Efter vor Overbevisning vilde Ansættelsen af saadanne Lærere ikkun under to Betingelser *) kunne billiges, at man nemlig enten ikke

*) Man kunde maaskee ogsaa fastsætte som Betingelse, at

var ifskand til at faae Candidater, der maatte ansees for duelligere eller ligesaa duelige, eller at man ved alle de Candd. Philos., som man ansatte, havde Wisshed om ualmindelig videnskabelig Dannelsse og Kundskaber i det Fag, hvori Enhver ansattes, hvilket nogenlunde vilde kunne modarbejde de skadelige Følger, som vi ovenfor have udviklet, af saadanne Læreres Ansættelse. Men det Første kan man ikke paa staae, da de vacante Pladser ei bekjendtgjøres, og almindelig Concurrence ubelukkig (see ovenfor); og det Andet vove vi at benægte at have fundet Sted, idet vi atter paa staae, at Lærere ere blevne ansatte til at docere et Fag, uden at man havde nogen Sikkerhed for at de besadde dertil de nødvendige Kundskaber. *)

— Men, siger man, slige Lærere, og overhovedet næsten alle de, der nu ansættes som Adjuncter, blive kun constituerede: man prøver dem da i nogen Tid, og først naar de ere befundne duelige, ansættes de

de fulde inden f. Ex. tre Aar tage en Embedsexamen. Dette var paa den ene Side godt, men paa den anden Side var det da heller ikke suffeligt at faae Lærere, som man maatte tvinge til at anvende paa andre Studier den Tid, som de maaffee kunde haardt behøve til at danne sig for det Fag, de docere. Imidlertid var det dog bedre end det Nærværende.

*) At Attester fra Private sjældent kunne antages at give denne Wisshed, have vi alt berørt. Ikke engang fra alle Skoler kunne Attester siges at give tilstrækkelig Betryggelse: og af dem der søge Adjunctpladser have vel yderst Faa været Lærere i noget af Hovedstadens større og bedre Privatinstituter.

som faste Adjuncter. Dette lyder nu godt nok, men vi kunne dog ei lade os nøie dermed. Thi for det Første kunde derved i ethvert Tilfælde blot bevirkes, at Ingen bliver fast ansat, naar han strax viser sig uduelig, ei forhindres, at de skadelige Følger i Almindelighed af slige stillestaende Lærere og af den Virkning, deres sørgelige Udsigter have paa dem selv, siden den yttre deres Indflydelse, endogsaa paa dem, der fra først af vare ret duelige. For det Andet kunne vi ifølge Sagens Natur ei antage, at Skolen derved virkelig altid er tilstrækkeligen sikket paa at faae en duelig Lærer. Om en saadan Lærer skal fast ansættes, beroer vel næsten ene paa Rectors Erklæring. Er nu vedkommende Lærer afgjort uduelig, da er Valget let for Rector, og han anbefaler ham da ikke; men dette er vel sjældent Tilfældet. De fleste ere vist middelmaadige, ikke ganske uduelige, men heller ikke saadanne, at man just kunde ønske at beholde dem for lang Tid, end lige for hele deres Liv: hvortil vel endnu kunde komme den Almindelighed, at mangt et maadeligt Subject i dette eller disse Prøveaar vilde vise en Iver for sin Pligt og en Omhu for at dække sin Svaghed, som han siden, naar hans Stilling var sikket, ei havde Villie eller Kraft til at vedligeholde. Men er han engang Adjunct, bliver man ei af med ham igjen. Naar nu en Rector skal afgive sin Erklæring om en saadan Ansøgning fra en nogenlunde brugbar, men dog kun middelmaadig Lærer, og derved for største Delen bestemme, om Vedkommende skal opnaae det, som for Tiden er hans

vigtigste Dnske, og som han ifølge sine øvrige maadelige Udjigter maa ansee for sin største Lykke, da stæer det vist oftest, at Rectoren, især naar han er en godmodig og velvillig Mand, helder til den søieligere Side og anbefaler Ansøgningen: især da den daglige Erfaring lærer, at det, man fordrer af en Adjunct, er saa Lidet, at han med Hensyn derpaa maa ssee ikke engang vilde mene at kunne forsvare at udelukke Bedkommende fra en Begunstigelse, som andre ikke Værdigere have opnaaet, og da den modsatte Erklæring fra en enkelt Rector altsaa vilde faae Ekin af en langt mere nedfættende Dom over Læreren, end Meningen maa ssee egentligen var. Og hertil kommer endnu en anden Betragtning, ifølge hvilken den hele Constituering ikke synes at stifte nogen synderlig Nytte: *) det er den, at en constitueret Lærer i Praxis er ligesaa fast ved en Skole, som den virkelige Adjunct. Jeg kjender idetmindste intet Exempel (og i ethvert Lidsfælde ere de yderst faa) paa, at en constitueret Adjunct mod sin Villie er blevet affædiget fra en Skole: men da er det jo til ingen Nytte, at han „sættes paa Prøve,” naar Prøven ikke gjelder som saa-

*) Skulde den nytte Mere, da maatte efter et fastsat Tidrum, f. Ex. to Aar, en Erklæring i bestemte og tydelige Udtryk affordres Rectoren om Bedkommendes Dueilighed i enhver Henseende, og samtidigen dermed andre Dplysninger, f. Ex. gennem Ephorerne, indhentes og benyttes; var Erklæringen ikke gunstig, burde Læreren strax overlade sin Plads til en Anden. (I flere andre Lande følges heri en strengere Fremgangsmaade; men derom skal jeg ved en anden Leilighed tale.)

dan. Og man kan dog vist ikke paastaae, at alle Lærere af denne Klasse, der ere blevne constituerede, have været saadanne, at man ikke stundom kunde have ønsket at sætte en Duelligere i deres Sted. Men naar da en Rector alligevel skal beholde en Adjunct, som ei er saa stet, at han anseer sig berettiget til at andrage paa noget saa Uørt som hans Affædigelse, og derved virkelig beskjæmme ham, da er det ganske naturligt, at han stræber at gjøre Sit til at opretholde hans Mod og styrke hans Lyst, samt saavidt mueligt vedligeholde hans Ansæelse hos Discipulene, ved at staffe ham hitint Dnske opfyldt: Alt, for di han dog skal beholde ham. *)

Vi have for det Tredie sagt, at ingen Prøve er anordnet eller finder Sted for dem, der ansættes som Adjuncter. Herom kunne vi efter det Foregaaende være kortere, da Sagen synes at tale for sig selv. En Prøve paa den Ansøgendes Kundskaber i det eller de Fag, han skal docere, og som han profiterer, synes saa gavnlig og nødvendig, at det foreskommer os, at den for længe siden burde have været

*) Fra 1824 til 1834 ere 17 Adjuncter uden Embedsraamens deels udnævnte (2, hvoraf den Ene siden er død), deels constituerede (15). Af disse 15 ere 8 siden ansatte som faste Adjuncter; for 4 er Constitutionen hævet (ved de To veed jeg, at det var efter eget Dnske, ved de to Andre formoder jeg det kun); 3 vare (1834) endnu constituerede. Som et Curiosum vil jeg bemærke, at En har været constitueret i — 13 Aar, inden han blev udnævnt. Det forekommer mig unægteligt, at enten Skolen eller Læreren er blevet foruettiget.

indført. *) Forbringerne maatte naturligviis være billige, da ellers Følgen blev, at alt for Faa underskastede sig Prøven; men man vilde dog derved faae en Sikkerhed for Adjuncternes Duellighed, som nu aldeles mangler. Thi En kan være en ferm Theolog, men være svag i de levende Sprog, eller Mathematik, eller Historie, eller hvilket Fag han ellers faaer ved Skolen: kun Religion kunde gjøre en Undtagelse. Prøven kunde anstilles s. Ex. 4 Gange om Aaret til bestemte Tider, af En af Professorerne ved Universitetet i det Fag, hvori Enhver opgav at ville søge Adjunctpost. **) — Men, vil man sige, det nytter ikke at fastsætte denne Prøve, thi Faa eller In-

*) Flere have yttret det samme Omst. blandt Andre Prof. Sibbern i Dansk Ugekrift for 1832 No. 12 S. 178. Men hvorfor vilde Prof. Sibbern, at Prøven skulde holdes intra privatos parietes? Skjondt Offentlighed her ei synes at være af stor Vagtt, veed jeg dog heller ikke, hvorfor man skal frye den. Og naar samme Forf. vilde, at Prøven i Latin, Græsk, Hebraisk og Historie skulde bortfalde for dem, der i disse Fag til første og anden Examen eller til een af dem havde erholdt Ipc. eller laud., da er jeg aldeles uenig med ham. Der gaar jo oftest flere Aar hen imellem en ung Mand's Dimission og hans Ansættelse som Adjunct, og i dem kan glemmes Reget. Der turde vist være mere end Een, som til Ex. Art. har faaet Ipc. i et Fag, og som efter 6 til 7 Aars Forsløb vilde faae n. c. i samme.

**) Den Uleilighed, derved vilde voldes Professorerne, var det ei vært at tale om, da Prøven, saaledes som vi anse den, ei menes at kunne medtage mere end en Times Tid for hver Examinand i et Fag.

gen vilde, naar de skulde underkaste sig en saadan, søge Adjunctposter. Tildeels er dette sandt, men et Middel imod denne Hindring vil ikke være umuligt at finde. Kunde man forhøje Gagen, vilde det være nok: men det gaaer vel endnu ikke an, og vi ansee det og for mindre nødvendigt, især da 400 Rbd. uimodsigeligen er en langt bedre Gage for en Adjunct, der sædvanligen er ugift (og for saadanne er Gagen beregnet), end 800 for Overlæreren og 1000 for Rectoren, der skulde ernære en Familie. Vi vilde saameget mindre tale om disse Gager, som dette Punct er noksom drøftet af Andre, og det gaaer ikke os Skolemænd værre end mange andre Embedsmænd. Det er desuden bekjendt, at Directionen selv ønsker, saasnart det lader sig gjøre, at forbedre disse Læreres Kaar Noget. Indtil det skeer maae vi bide: og den Velvillie og Humanitet, hvormed Directionen, i dens ne som i andre Henseender, stedse har antaget sig de den underordnede Embedsmænds Lary, er os Vorsgen for, at det ikke vil være længere end uundgaeligt er. *) Men der gives et andet simplere og, som det forekommer os, ogsaa baade gavnligt og billigt Middel, det nemlig, at Directionen stræbte at udvirke fra Kongen en allernaadigt Gjentagelse og Bekræftelse af det i Skoleforordningen af 1809 § 25 givne Tillsagn, **) som det der for Fremtiden nøie.

*) Nedlæggelse af nogle Skoler er vel af mange Grunde, og ogsaa for at frembringe denne Mulighed, i høj Grad ønskelig.

**) »Naar Candidater i Theologien, som til Embeds-Exa-

skulde overholdes. Vi vove ei at yttre nogen Mening om, hvorvidt denne Bestemmelse hidtil er blevet mere eller mindre fulgt eller tilfidesat, thi vi mangle derom fornøden Kundskab. Men det er vist, at det er den almindelige Mening, at en Ansættelse som Adjunct bidrager Lidet eller Intet til hurtigere og bedre geistlig Befordring, og at en Candidat bliver om trent lige hurtigen befordret, hvad enten han har været Adjunct, eller han har privatiseret. Om denne Mening er rigtig eller ei, kunne vi, som sagt, et afgjøre, men Virkningen af den er der alligevel; og den er, at de færre theologiske Candidater i Almindelighed ikke ere synderlig begjærlige efter Adjuncts pladser, men foretrække at privatisere, helst i Kjøbenhavn. Naar derimod en saadan Post lovede den, der havde underkastet sig den for samme anordnede Prøve, og havde forvaltet Posten med Iver og Duellighed, en sikker Fordeel, s. Ex. en Fremrykning i Anciennitet af visse Aar (hvorved endda kunde tagges Hensyn til det ham meddeelte Vidnesbyrds Beskaffenhed og til Graden af den Roes, man tillagde ham), da vilde ganske vist en stor Mængde duelige Candidater bestræbe sig for disse Pladser, og Staten kunde da fordre og erholde af dem hlin Opoffrelse for det Embede, de attraaede for nogle Aar (og idets

men have erholdt den første Character, beskikkes til Lærere ved de offentlige lærde Skoler, da skal saadan Ansættelse, i Henseende til deres fremtidige Befordring, agtes og regnes lige med Ansættelse i geistlig Embede" v. s. v.

mindste i 4 Aar burde da Enhver forpligte sig til at blive ved Skolen, naar denne ei selv løste ham fra sin Forpligtelse; en Opoffrelse, som det nu i Almindelighed ei nytter at fordre. Billigt var det jo ogsaa, at Vedkommende fik nogen Løn for at have tjent Staten vel; og ere end Forretningerne tildeels af en anden Art, saa har man dog altid en Grund til at vente, at den, der i et Embede har vist Iver og Interesse, ogsaa i et andet vil vise samme. Men i dette Tilfælde bør han jo nyde Fortrin for den, der ei har havt Leilighed til at vise disse Egenskaber.

Førend vi gaar videre, vilde vi i Anledning heraf og ogsaa tale et Par Ord om Besættelsen af de høiere Læreembeder ved Skolerne, om hvilken vor Mening er, at det Bestaaende er godt, og at de Forandringer, man har villet have deri, vilde være skadelige. Man har især dadlet det „Polyhistorie," der nu, ifølge den forordnede philologiske Embedsexamen*) fordras af den, der skal blive Overlærer eller Rector, og meent, at det var bedre, at En perfectonerede sig i eet Fag, og med dette kunde stige til Rector. Det er ikke vor Hensigt udførligen at gennemgaa denne Sag, hvorom allerede Flere have skrevet. Vi ville kun erindre om, at det dog med

*) Jeg anseer denne Examen (om hvilken synes at kunne siges, at den er agtet men ikke yndet) for meget god og hensigtsmæssig; og hvis Nogen skulde finde, at det følgende smager af Egennytte, da betanke han, at jeg her taler om en Sag, hvoraf tildeels min og Fleres Betsfærd afhænger.

Hensyn til mange væsentlige Dele af en Skoles Bestyrelse, som Opsynet over og Ledelsen af hele Undervisningens Gang, Opfyttelse, Dimission o. M., i Almindelighed ei kan være godt, at Rector docerer, og ikkun kan docere, et Fag, der efter Skolernes nuværende Indretning spiller en underordnet Rolle, og at det aldrig kan være ønskeligt, at han maa overlade de vigtigste Fag til Andre, hvis Virksomhed da nødvendigvis bliver af en større Indflydelse end hans; thi da er han ikke længere i Sjerningen „Skolens første Lærer.“ Dernæst maa man ligeledes betænke, at en Rector et alene skal docere sit eget Fag, men lede den hele Undervisning i dens Detail, vejlede og rette de yngre Lærere og bedømme deres Virksomhed: men hvorledes kan han alt dette, naar han er aldeles fremmed for de Fag, de docere? Saare rigtigt*) synes derfor Forordningen af 24de Octbr. 1818 at bestemme, at en Rector, foruden et grundigere Studium af de gamle Sprog og af Historien, ogsaa skal kjende Noget til Mathematik og Theologie: han kan derved, da han maa antages at besidde almindelig videnskabelig Dannelse, og har behørig Praxis som Skolemand, dog have en Mening om en Lærers Naade at docere

*) En anden Sag var det, dersom man kunde lade en Lærer, der bevisligen havde erhvervet sig udmærket Duelighed i et Fag, stige til Rectors Sæde, uden derfor at gjøre ham til Rector eller forandre hans Forhold til Skolen. Men dette vil vel ved Skolernes nuværende Indretning af oeconomicke Grunde aldrig lade sig gjøre, da man saa ved en Skole let kunde faae 3 til 4 Lærere med saadan Sæde.

og examinere i disse Fag, hvilket ellers kunde være vanskeligt nok. — Man har dernæst meent,*) at det var gavnligt, at ogsaa Andre end philologiske Candidater kunde blive Overlærere og Rectorer. Da Sagen er af temmelig stor Vigtighed baade for Skolerne og for dem, der i Tillid til ovenomtalte Forordning have taget eller ville tage den philologiske Embedsexamen, ville vi, næst at henvise til det, som i denne Anledning af Kts (i Dansk Ugeskrift 1. c.) saa klart og grundigen er sagt imod Dr. Kalkar (i Anledning af dennes Progr. for 1832), endnu tilføie dette: Hvorfor skal Staten i andre Fag gjøre Erhvervelsen af et vist Quantum af Kundskaber til Betingelse for, at et Embed kan erholdes, men i dette ikke? Den practiske Virksomhed, om den end er meget heldig, kan i Tiden ei ene give tilstrækkelig Garantie for Duelligheden. Desuden: dersom ikke det, man kræver, er for Meget og Unyttigt, da kunne jo Bedkommende underkaste sig Examen: besidde de Kundskaber nok dertil, da paalægges dem jo et noget Ubilligt (den Evang, der er ved ethvert Examensstudium, faae de, som Andre, at underkaste sig); og besidde de dem ikke, bør de ei have

*) Rector Suhr (l. c. p. 57 ff.) gjør den Indskrænkning, at kun de philologiske Candidater maatte blive Rectorer, men nok Andre blive Overlærere, og at hine Skulde i Almindelighed selv til Overlærerposterne have Fortrin for den ældre Fælle-Philolog. Men naar det kom til Stykket, vilde dog de, der uden at have taget philologisk Embedsexamen være bleve Overlærere, naturligtvis siden stræbe at blive Rectorer: Anledning til nye Undtagelser var atter der, og man var lige nær.

Embedet. Saaledes bærer man sig jo ad i alle andre Sag: en Examinatus Juris maa, for at kunne søge med juridiske Candidater, blive Student og juridisk Candidat, om han end længe nok har vist practisk Dueligheds. Det er vel sandt, at man stundom, ved ikke at gjøre Undtagelser fra Forordningens Bestemmelse i denne Henseende, kan „stille Skolerne ved et dueligt Subject;” men for det Første er Skaden af Undtagelserne langt større, da det vist er umuligt at passe, at de altid træffe de Værdige (3: de Værdigste af dem, der kunde attraae dem), og da ved dem et Haab næres hos mangt et middelmaadigt Subject om, ad Anciennitetens mægligere Vel omsider at erholde en saadan Bevilling, et Haab, der maaskee tilbageholder ved en Skole en Lærer, som gjorde bedre baade imod Skolen og imod sig selv ved paa anden Maade at sørge for sin Fremtid. For det Andet vilde dette meget sjældent, ja maaskee aldrig blive Tilfældet, naar man ikke gjorde Undtagelser: thi disse opmuntre Vedkommende til at lade være at tage Examen og hellere strax at søge Ansættelse ved Skolerne. Dersom aldeles ingen Undtagelser vare stete, vilde rimeligviis flere have taget denne Examen. Men naar Nogle*) mene, at saa saa tage den philologiske Embedsexamen, at det endog er nødvendigt at gjøre Undtagelser, da vilde vi henvise til den i Dansk Litteraturtidende for 1835 (No. 16, S. 252 ff.) gjorte Beregning, af hvilken man saar et heelt andet Resultat ud. Vi kunne heller ikke begribe, hvorledes man kan nære hiint

*) Rector Suhre l. c.

Mening, især da hidtil enhver vacant Overlærerplads har været søgt af én eller flere Candidater i Philologien. Evertimod, naar man seer hen til, at af de 12 philologiske Candidater, der hidtil ere, kun 1 er Rector og 1 saaledes befordret, at han ikke kan antages at ville søge et Rectorat, at foruden de 9 øvrige der endnu ere 5 Mænd, som uden at have taget philologisk Embedsexamen have erholdt lige Rettigheder med dem, der have underkastet sig samme,*) og at der kun

*) Hvis disse virkelig skulle beforders ganske lige med philologiske Candidater; mig forekommer det, at det er haardt for disse. — Jeg taler forresten ret vel, at disse Bemærkninger, ved hvilke jeg ei kan undgaae at berøre Personer, kunne have i Udskilliges Mine noget Ødiost: men min Overbeviisning kan jeg ei forandree, og jeg har anseet det for min Pligt, naar jeg engang vilde skrive om disse Gjenstande, ligesaa lidet at tilbageholde den i det Enkelte som i det Hele. Maaskee kan jeg ogsaa formindre hiint Ødiost noget, naar jeg tilføier, at af hine Fem Een hører til mine Hverste Ungdomsvener, To ere Mænd, som jeg med Glæde regner til mine Bekjendte, og som jeg vilde være stolt af at turde tælle iblandt mine Venner, Mænd, hvis Lærdom og Kundskaber ere erkjendte af Alle, og hvis Duelighed som Skolemand jeg, til Gavn og Nytte for mig selv, i tidligere Perioder af mit Liv har haft Leilighed til dagligen at see og skatte. Men dette kan ei forandre min Mening i denne Henseende. — Dernæst maa jeg dog, for ikke at ansees for mere egoistisk end jeg virkelig er, bemærke, at jeg for min Person hverken har havt eller efter Rimelighed vil have nogen Skade af disse Dispensationer, da Intet byder os at antage at Vedkommende skulde have Anciennitet førend fra

ere 18 Rectorater i Danmark (hvoraf formodentligen nogle snart ville blive nedlagte), da vil man see, at de yngre philologiske Candidaters Udsigter ikke ere glimrende, især hvis der endnu skulde være Noget af de før 1818 ansatte Lærere, der skulde befordres til Rectorat. Og hvad Overlæreroposterne angaaer, da kunde man jo, hvis denne Grund har havt noget Indflydelse, for det Første biete, indtil man saae Nødvendigheden indtræde: men endnu ere der tre philologiske Candidater, som ikke ere Overlærere, og af dem er den Ene nu i over 5 Aar Candidat med bedste Character. For det Andet glemmer man, at denne formeentlige Nødvendighed aldrig kan indtræde, da det jo slet ingen Nødvendighed er, at der ved en Skole altid skal være en Overlærer. Ved et Par Skoler er, og har i flere Aar været, Ingen; og ved en anden blev denne Post, af os ubekjendte Grunde, i et Par Aar staaende ledig indtil den Adjunct, der var ansat i Overlærerens Sted, ascenderede til Overlærer. Denne Grund kan altsaa ei antages at gjelde Noget. Det er derfor saa langt fra, at vi kunne erkjende disse Undtagelser for nødvendige, at vi tværtimod ifølge de her udsviklede Grunde ansee dem for skadelige, fordi de afskrække Flere fra at tage Examen*), og for unødvendige.

Bevillingens Datum. Jeg har kun talt om de, der have taget eller ville tage Examen efter mig.

*) Art 8. (l. c.) yttre det Haab, at Flere efterhaanden ville tage philologisk Embedsexamen, saa at Adjunctpladser ogsaa kunde besættes med dem. Vi dele dette Ønske og Haab, men kun under den Betingelse, at ingen flere Undtagelser see: ellers er det neppe tænkeligt.

II.

Vi have dernæst sagt, at den altfor store og, som det forekommer os, siele stigende Mildhed i Fordringerne til Examen Artium (hvilken staaer i Modsetning til den stigende Strængthed i Fordringerne ved Embedsexaminerne) skader Skolerne. Vi maae forudsætte som indrømmet, at Ingen er mere berettiget til at tale herom end en Skolemand: da Ex. Art. skal være en Control med Skolernes Virksomhed, bliver det ogsaa af Bigtighed for enhver ved disse ansat Embedsmand, at denne Control er saadan, at den tilstrækkeligen skjælnet Duellighed fra Uduellighed; men vi troe, at dette ikke nu i alle Sag er Tilfældet. Vi ville ei tale om det Hensyn, en Rector eller Lærer bør tage til Ex. Artium, Noget, hvorom der i Henseende til Graden ere forskellige Meninger. Men noget Hensyn maa og bør han da tage, og gjør han det ikke, da ere der ganske vist de, som gjøre det desto mere, nemlig Disciplene i Skolen. Enhver, der skjænder Skolelivet af Erfaring, veed, hvor ondt man i Almindelighed har ved at saae Ungdommen (Undtagelser gives naturligvis, men de kunne ei komme i Betragtning) til at gjøre synderligt Mere, end det den veed, den skal præstere, og hvor tilbøielig den er til at ansee det for ubilligt at fordre Mere af den. En enkelt Lærer kan maaskee have den Indflydelse paa Disciplene, at Uvilligheden, idetmindste tilsyneladende,

ophører, men det er ogsaa kun Enkelte, og Tingene vilde dog gaae bedre, naar Disciplene vidste, at de til Ex. Art. bleve examinerede ligesaa, eller næsten ligesaa, strængt som i Skolerne. Sagen er altsaa vigtig for Skolerne. Jeg maa dernæst i Almindelighed bemærke, at for en Mening som dens ne efter Sagens Natur for en stor Deel ei godt kan føres Beviis: Meget af det Følgende ønsker jeg ders for kun betragtet som en Ytring af min personlige Overbeviisning, hvis Rigtighed henstilles til Examinatorernes (Ingen kan mere end jeg kjende og agte disses Samvittighedsfuldhed og Retssindighed) og andre Sagkyndiges Prøvelse; men fra dette Meget vilde vi dog bestræbe os for at adskille det, hvori vi ansee Sagen for afgjort.

Ligesom jeg nu paa den ene Side intet Exempel kjender paa, at en virkelig duelig Dimittend er blevet forurettet*) eller har staaet sig maadeligt, saa mener jeg derimod at kjende adskillige Exempler paa, at maadelige Subjecter have staaet sig ret godt, og sundom

*) Jeg har nok hørt Fortællinger derom, men ingen, der ved nærmere undersøgelse befandtes at være sand. Ivertimod er det vistnok Examinatorernes Samvittighedsfuldhed og altsfor store Frygt for at skade et ungt Menneſte, der er Skyld i denne Lemfældighed. Om sundom hertil kommer Mangel paa Indsigt i hvad en Skole kan og bør præstere, Mis kjendelse af Sagens Vigtighed, eller Hensyn til Skolernes nuværende Tilstand, derom kan jeg intet Bestemt sige. Men er Lemfældigheden for stor, da er den og skadelig, fordi hverken den Ferme eller den Middelmædige derved faaer sin Ret.

meget godt, til denne Examen. Jeg veed saare vel, at Tilfælde og Lykkestraf finde Sted ved enhver Examen, og ikke kan undgaaes: men jeg troer dog, at man har bemærket dette Phænomen saa ofte, at det maa indeholde et Tegn paa, at Prøven i visse Sag er for let. Men forlanger man Beviis for dette, da vilde det ikke uden Indiscretion kunne gives, og efter Sagens Natur vilde det kun kunne bestaae i, at jeg stillede mit eller Andres Vorum imod Examinatorernes, hvilket ei vilde føre til Noget. Jeg vil derimod appellere til Sagkyndiges Dom, og, hvis jeg ikke ganske feiler, til den almindelige Mening. Det vilde derfor glæde mig, om man indhentede Lærernes Mening i denne Henseende, for at jeg og Andre (thi saare Mange have for mig ytret den samme Mening om Ex. Artium) kunde komme til Bished, om det er saaledes eller ikke: men man maatte da veie, ikke tælle Stemmerne.

Naar vi nu skulle gaae til det Enkelte, ville vi, ligesom før, først nævne de Sag, hvori vi troe, at der er Mindre tilbage at ønske. For det Første mene vi da, at den Latinske Stil, saadan som den især i de sidste to Aar har været givet, er for let og for kort. Dimittenderne fik 1832 Tilladelse til at medtage Vaden's Dansk-Latinske Lexicon*), og Stilen var dette Aar meget længere end den pleiede at være, Noget, vi finde billigt. Nu er dette ikke Tilfælde; de for 1834 og 1835 givne Stille forekom:

*) En Tilladelse, som vistnok hverken var nødvendig, eller gavnlig uden for de maadelige Dimittender.

me os saa lette og korte, at de ei ganske kunne opfylde deres Hensigt, idet ved dem den ferme Stilist ei noksom kan adskilles fra den Middelmaadige. *) Vi ere ganske af Rector Suhrs (I. c. S. 12; 28) Mening, at Rejection ei burde være en Følge af et Nul for den Latinske Stil: dette gjør, at Stilen gives lettere end den burde, og dette virker igjen skadeligt paa Skolerne. Som to Fag, hvori det forekommer os, at maadelige Subjecter stundom have faaet for god Character, ville vi dernæst nævne Græsk og Historie: i hiint vilde vi ønske en strengere Examination i (de vigtigste Dele af) Syntaxen, i denne en mindre Nøgtselighed for at fordre Nærstal og andet Detail**) nøagtigen: en Discipel kan ligesaa godt lære med en bestemt Angivelse, i hvilket Aar en Begivenhed forefaldr, som, i hvilket Aarhundredes første eller anden Halvdeel, eller i hvilket Decennium.***)

*) Man indvende ikke, at Charactererne til Ex. Art. i dette Fag dog ei ere bedre end før. Denne Examen's Bøvhed indvirker paa Skolerne hele Aaret igjennem, og selv paa Dimissionen maa den næsten indvirke. Det er et Spørgsmaal, om en Rector kan forsvare at tilbageholde paa Grund af Stilen en Discipel, som Universitetet vilde modtage.

**) Jeg ønsker ikke, at man skal fordre Mere, men at man skal forlange det, som man forlanger, nøagtigen.

**) Jeg har ofte seet den Mening fremsat, at Historien læres i Skolerne med for meget Detail; i Henseende til Balget heraf i de fleste Lærebøger vilde jeg ogsaa ønske Udskilligt anderledes, men Mængden kan jeg ikke anfæe for at være for stor for Disciplene. Noget herom har jeg sagt i Dansk Litteraturtidende f. 1836 No. 6

Dernæst er Mathematik et Fag, hvori Proven er nu langt lettere end før, ja efter vor Mening utilstrækkelig, saalænge man ikke igjen indfører de 1832 affættede skriftlige Prøver deri. Vi have ikke i Sinde at indlade os paa Grunde for denne Paastand, hentede fra Videnskabens Natur og fra det, der ifølge denne hører til at prøve, om En er hjemme i den. Vi ville, hvad disse Grunde angaaer, meest henvise til de to Artikler i Dansk Ugeskrift for 1833 i No. 38 og 53. Men vi ville bestyrke de der anførte Grunde ved flere Auctoriteter: for det Første flere duelige Læreres, der eenstemmigen have erklæret, at Examen ved hiin Forandring tabte i Strængthed og Paalidelighed; for det Andet Erfaringsmænd, da i de senere Aar langt bedre Characterer ere givne i Mathematik end før (Dansk Litteratur. 1835 S. 217); for det Tredie de Examinatorers, der i October 1834 ledsagede et til Directionen indgivet Forslag om en Udvidelse af den Mathematiske Underviisning i Skolerne med Henset om, og Erklæring af Nødvendigheden af, en skriftlig Prøve*) ved Ex. Art.; endelig de fleste Dimittenders (idetmindste de fleste af de Mange, som Forf. heraf kjendte), hvis store Glæde i 1832 over Ophævelsen af den skriftlige Prøve noksom viste, at det var en betydelig Lettelse, som derved var dem tilfætt (og Sligt kunne de nok

*) En combineret Prøve i Arithmetik og Geometri, som i hiint Forslag vistnok saare rigtigheden ønskedes, vilde baade i Omfang og i Paalidelighed svare til de to forbrugelige.

bedømme). Vi vilde derfor ønske,*⁾ at denne Prøve snart maa blive indført igjen: om de udvortes Hinderinger skulle vi strax tale. At i de levende Sprog Prøven ved Ex. Art. er i altfor høj Grad facil, mere end i noget andet Fag, behøve vi egentligen ikke at sige, da den offentlige Stemme for længe siden har sagt det, og de idelige Klager over, at der læres saa Lidet deraf i de lærde Skoler, i Grunden sige det Samme. At disse kunde præstere langt Mere, naar man blot vilde fordrø det, have vi ovenfor sagt: men dertil hører, foruden Ansættelse af duelige Lærere, ogsaa at Ex. Art. heri skjærpes og det betydelsen, fordi der nu fordres saa overordentligen Lidet. Dette sees ogsaa deraf, at, imedens det er bekjendt nok, hvor Lidet deraf læres i de fleste Skoler, og at intet Fag i Almindelighed i Skolerne drives med mindre Iver end Fransk og Tydsk, saa falde dog i disse to Rubriker til Ex. Art. bedre Characterer end i næsten alle de Andre. Det er derfor vort inderlige Ønske (og det er her idetmindste et uegennyttigt), at den mundtlige Examen maatte afholdes med større Strængighed end hidtil, men fornemmeligen, at en

⁾ De Grunde, som af en Inds. i Dansk Ugekrift for 1833 No. 43 fremsæres for de skriftlige Provers Afkæffelse, ere i det Hele svage, og ere skrevne, som om Talen nogenstunde havde været om at afkæffe den mundtlige Examen, og kun beholde den skriftlige, hvilket vist Ingen har villet. Vi kunne derfor gjerne indrømme alt det, samme Forf. siger om den mundtlige Examen's Fortræffelighed, uden at vi derved indrømme, at den skriftlige er overflødig.

skriftlig Prøve i Fransk og Tydsk maatte vorde gjensindført, saasnart som muligt*), og at den maatte bestaae i en Oversættelse af et let Stykke fra Dansk til Fransk og Tydsk**) (thi de gamle

⁾ F. Ex. til Ex. Art. 1838. Før turde vi ikke tilraade det, for at Ingen skulde see uret. Thi vi troe, at paa flere Steder Undervisningen er saaledes indrettet, at Bedkommende burde have to til 3 Aars Varsel.

⁾ At tale et levende Sprog lader sig ei lære i en Skole, fordi der ei er Leilighed nok til Øvelse for den Enkelte. Men at skrive det nogenlunde rigtigen, det bør og det kunne Disciplene lære, hvor Skolen er som den skal være. Og det er virkelig mærkeligt, at man indtil 1812 troede at kunne og burde fordrø af Admittendene en Prøve i Fransk og Tydsk Stil, men i vore Dage, da større Kundskab i de levende Sprog baade er nødvendig for den Studerende, og tillige er en af de første Fordringer, som den almindelige Mening gjør til det „dannede“ Mennecke, er saa naasom i det, man forlanger præstet af Skolerne. Vi have ovenfor sagt vor Mening om Realskoler: som en Grund mere, hvorfor disse ere nødvendige, har man ofte anført den Mangel, der er paa Leilighed til at lære Mere af de levende Sprog, end Skolerne bibringe; man har havt Ret, naar man tog Hensyn til det, der almindeligen læres der, men uret, naar man tog Hensyn til det, der kunde læres, naar man blot vilde fordrø det. Thi Skolerne trænge heri ikke til nogen Forandring i deres Organisation, men de trænge til at deres Foresatte skulle gjøre strængere Fordringer til dem. Vi gjentage vor tidligere Paastand: med det for omtalte Timeantal til ethvert af de nyere Sprog (9 ugentligen) kunne Disciplene uden mindste Banffelighed bringes dertil,

Prøver af Oversættelse paa Dansk kunne uden Skade bortfalde, naar den mundtlige Examen er som den bør være). Ved en saadan Stileprøve vilde hurtigere og sikkrere kunne prøves, om Dimittenderne ere hjemme i Grammatiken, baade Formlære og Syntax (som de fleste nu slet ikke kjende); den mundtlige Examen kunde prøve dem i andre Retninger, og dog kunne foretages i kortere Tid end nu. Man indvende os nu dog ikke, at Skolerne ei uden større Opoffelse af Tid kunne præstere dette: vi henvise til det, vi alt have sagt herom, og vi paastaae, at næsten alle Sagkyndige ere enige med os. Og paa hvilke Grunde vil man ogsaa egentligen modsiges os? Erfaringens? Men at det hidtil ei er præsteret, er jo ikke saa sært, naar baade Lærerne, med enkelte Undtagelser, ikke have kunnet eller ikke have villet meddele en saadan udvidet Underviisning, og man ved Ex. Art. ingenlunde har fordret denne. Vi frygte

at de ved Dimissionen kunne oversætte et let Stykke mundtlig en uden synderlige Feil; og have de 10 Timer ugentligen, da maae de kunne præstere en nogenlunde god Tydsk og Fransk Stil, idetmindste skrive disse to Sprog ligesaa godt som de skrive Latin. Forresten forekommer det os, at selve Drettelsen af Realskoler vilde være en Grund mere til at fordre større Kundskab i de levende Sprog meddeelt i de lærde Skoler: det kunde ei være glædeligt eller godt at see Statens Embedsmænd staae alt for meget tilbage for andre dannede Mennesker i en Kundskabsgrænse, hvori de meget godt kunde være ligesaa, eller næsten ligesaa, vidt som hine.

slet ikke for, at Erfaringen nogenstinde skal gjendrive denne vor Vaastand*)

Men det, vi her have sagt om de skriftlige Prøvers Nødvendighed og Gavnlighed, fører os nødvendigvis til at tale om den Indskrænkning, der 1832 skete i dem**), og om de Grunde, der i sin Tid anførtes for samme. Da disse Grunde, saaledes som de i Selmers Academiske Tidender 1. 2. p. 171 anføres, i Anledning af Conffessoriums Andragende, at have havt Indflydelse paa Directionens Beslutning i denne Sag, i det Væsentlige ere ganske de samme, som af den før omtalte Indsender***) i Dansk Ugeskrift 1833 No. 43 ere udførligere fremsatte, kunne vi behandle dem under Eet. Vi ville først om disse Grunde gjentage den tidligere (S. 42 Anm.) fremsførte Bemærkning, at, fordi den mundtlige Examen er en sikkrere Prøve paa en Dimittends Kundskaber end den Skriftlige, naar En af dem skulde

*) Først nu er jeg blevet opmærksom paa, at Bestyrerne af v. Westens Institut blandt det Meget, de have gjort for at høre samme til en udmærket Plads blandt Landets Skoler, ogsaa have indført en udvidet underviisning i de levende Sprog, og at Erfaring har lært dem, at dette, som jeg har sagt, meget godt lader sig gjøre. See Selmers acad. Tid. f. 1835 S. 367.

**) Ved de fleste Tydske Gymnasier finde endnu flere skriftlige Prøver Sted end hos os; og hvad vore Skoler angaaer, da ere Forordningens Bestemmelser om de skriftlige Prøver ikke ophævede eller indskrænkede.

***) For Kortheds Skyld ville vi tillade os at kalde ham Fr. X.

staa ene, derfor er den Skriftlige ikke overflødig, og derfor følger ikke deraf, at Prøven ikke skulde vende endnu sikkrere, naar den skriftlige Prøve vedblev at være forenet med den Mundtlige. For det Andet har det altid undret os, at man ikke, naar man endelig vilde afskaffe de skriftlige Prøver, idetmindste forlængede Tiden til den mundtlige Examen; men dette er neppe skeet, og idetmindste kun i saare ringe Grad. Thi det synes dog uimodsigeligen vist, at ved en Forandring, som den nu Foretagne, Examen maatte blive lettere, og, da Tiden til den mundtlige Prøve er og maa være temmelig knap (Hr. X. regner omtrent $1\frac{1}{2}$ Quarteer for hver Examinandus til den hele Examen i Mathematisk), den Art af Prøve, som ved den skriftlige Examen før gives, ganske maa være bortfaldet. Men nu til de enkelte Grunde.

Man har da meent, „at man af den Alder, hvort de fleste Dimittender ere, ikke kan vente den Modenhed og Sikkerhed, at de ved Besvarelsen af en Opgave ikke mangen Gang behøve et veiledende Bink. Et saadant kan Examinator ved den mundtlige Prøve give, ligesom han fra et Spørgsmaal, som Examinanden ikke kan besvare fyldestgjørende, kan gaae over til andre, hvilket derimod ikke kan finde Sted ved den skriftlige Prøve.” Dette er sandt om mange Dimittender, men ikke om Alle, og derfor var det netop en Grund til at beholde de skriftlige Prøver, ikke til at afskaffe den. Thi Enhver maa dog indrømme, at den, der uden at hjælpes og ledes ved et saadant Bink, selv kan anvende og combinere det Lær-

te saaledes, at han kan besvare en mathematisk*) Opgave, besidder en Kundskab af en ganske anden Art, end den, der ei formaaer saaledes at gaae paa egen Haand. Men ved Mangelen paa skriftlige Prøver staaes de nu ganske under Eet; og den, der har lært Deviserne udenad (det lader sig vistnok gjøre), og som kun behøver at sættes i Gang for i Storms skridt at tilbagelægge den velbekjendte Vej, men som ogsaa er i Wilderede, naar han blot kommer lidt ud af den vante Tour, denne Dimittend (som fra Gildens Stedde vistnok er meget agtværdig), kommer saare let til at staae ved Siden af den, der selvstændigen og paa egen Haand kan orientere sig paa Videnskabens Mark. Thi dersom man vil sige, at man ved den mundtlige Examen ligesaa godt kan skjelne disse To fra hinanden, da benægte vi det, med mindre man indrømmer de hele Timer til hver Dimittend. Det er besynnerligt, at den samme Forfatter, der mener, at Dimittenderne ei besidde den Modenhed, at de kunne undvære et veiledende Bink, ei har betænkt, at Dimittenderne netop mere end noget Andet behøve Tid og Overveelse for at see, om de selv kunne løse den dem forelagte Opgave. Men denne Tid gives dem ikke ved den mundtlige Prøve; og vilde man give

*) Det er især om disse, at der er blevet skridt. Hvor-
danne iøvrigt disse Prøver bør være (see de nævnte
Artikler i D. Ugeskr.), bør ingen Tvivl være om. De
maa være saadanne, at de kræve en Anvendelse og For-
bindelse af det i Skolen lærte, men heller intet
Mere. Det Samme gjælder om de historiske Opgaver.

dem den, da sparede man ikke Tid ved at affstaa de skriftlige Prøver, men spildte tre Gange saa megen Tid. Hr. X. fremsætter Opgaver, som han mener kunde i denne Hensigt passende gives til mundtlig Examen: vi tør forsikre ham, at den, der ved enhver saadan Opgave ikke lader en Dimittend have idetmindste en halv eller heel Times Betænkningstid for at tænke sig om og speculere paa, hvorledes han skal bære sig ad, han gjør i mange Tilfælde Dimittenden Uret, og antager, at den behøver et velledende Vink, som kun behøvede Tid og Ro for at besinde sig. Det vil da vel ikke stee, at den Uvisdende og den Ferme komme ligegodt fra Examen, men vel, at den Udmærkede og Grundige, især hvis han har lagt sig mere efter rolig og sindig Betænkelse end efter plapprende Examensfærdighed, kommer til at staae ved Siden af den Middelmaadige, fordi han tøver med at svare, og man da troer, at han trænger til en Hjælp, som han gjerne vilde være fri for, hvis han turde frabejde sig den, og hvis — der var Tid. Man glemme heller ikke unge Mensners Undseelighed, Examensfeber, de uvante Omgivelser og de mange Tilhørere, og sammenligne hess med den skriftlige Examens Ro og Frihed for Forstyrrelse! Man maa endvidere herved betænke, at Talentet er om et bestemt foreskrevet Quantum af Kundskaber: dersom dette ikke er for stort (og dette vil man ikke paastaae), da maa det kunne fordres nøagtigen og fuldstændigen, og vigtigt bliver det da stedse at see, hvo der har lært det saaledes, og hvo der har lært

det mindre godt. Da Skolemænd ofte maae have Leilighed til at erfare, hvorvidt de af Hr. X. eller af os her fremsatte Meninger ere rigtige, og da vi ikke ansee enten os eller de, af hvem vi have hørt de samme Meninger yttres, for useilbare, vilde det glæde os meget, om man paa en eller anden Maade stræbte at komme til Kundskab om Lærernes Meninger i denne Henseende: thi, som sagt, Skolernes Erfaring turde her være af størst Vægt, og synes meest at burde bestemme Dommen.

Naar Man dernæst mener, at „det ofte har vist sig, at en Examinand, hvis skriftlige Udarbeidelse i et Fag var mislykket, ved den mundtlige Examen befandtes at besidde tilhørlige Kundskaber i samme,“ da kommer det an paa, hvad man forstaaer ved disse Udtryk. En mathematisk Udarbeidelse f. Ex. kan være mislykket saaledes, at Vedkommende er kommet til et urigtigt Resultat og ei har kunnet finde ud af Opgaven selv, men dog ved Behandlingen har lagt for Dagen, at han kan Mathematik, det er, har vist, at han hørte til dem, der kun behøve et veiledende Vink*). En saadan Candidat, mene vi, maatte i intet Tilfælde faae til Hovedcharacter Ipc., og selv

*) De der „levere Blant op,“ paa hvilket Hr. X. synes især at have tænkt, ere vel ikke mange: og dersom det for Examen blev Alle betydet, at der vilde blive taget billigt Hensyn til det, de besvarede af Opgaven, og til den Grad, i hvilken de nærmede sig til dens rigtige og fuldstændige Besvarelse, da vilde vel Ingen uden de virkelige Uvidende gjøre det.

laud. kun da, naar han svarede meget godt til mundtlig Examen o: naar han kun behøvede Binf for at besvare de ham forelagte Spørgsmaal. Om ham vilde vi sige, at hans skriftlige Udarbeidelse var for en Deel mislykket, men at han ved mundtlig Prøve havde lagt en ret god (et en „tilbørlig“) Kundskab for Dagen. Havde derimod Dimittenden vist Mangel paa mathematisk Kundskab i Almindelighed, og Uvidenhed i at behandle rigtigheden de enkelte Læresætninger, ved hvis Combination og Anvendelse Opgaven skulde løses, da var den totalt mislykket, og det er da umuligt, at Bedkommende ved en tilstrækkelig mundtlig Prøve kan befindes at besidde „tilbørlig Kundskab.“*) Det forekommer os, at den, der siger, at dette har fundet Sted, dermed siger, at enten de skriftlige Prøver have været utilbørlige, idet man af Dimittenderne har fordret Mere end man var berettiget til, eller den mundtlige Examen har været utilforladelig, idet man har fordret Mindre end

*) Hr. X. taler Meget om den Banfælgelighed, der ofte er ved at bestemme Characteren for de skriftlige Prøver, og deri har han tildeels Ret. Men det er alligevel at søge Banfælgeligheder, hvor der ingen er; thi hvorfor skal der gives bestemte Characterer? Censorerne kunne jo, som det skeer ved andre Prøver, notere for sig deres Dom over den skriftlige Udarbeidelse, derpaa ved eller efter den mundtlige Prøve sammenligne hiin Dom med Resultatet af denne, og, om de ville, da efter Overlæg med hinanden bestemme Characteren. En bestemt Character behøver aldeles ikke at gives for de skriftlige Prøver.

man burde.*) I Forbindelse hermed staaer den Paastand af Hr. X., at den mundtlige Examen er en sikrere Prøve end den skriftlige, fordi a) ved denne ingen videre Undersøgelse kan finde Sted, om det er total eller partiel Uvidenhed, og fordi b) de forskjellige Standsstænder, under hvilke en Censor læser Udarbeidelserne, indvirke fuldt saa meget som de, under hvilke en Examinator ved mundtlig Prøve examinerer. Hvad det Første angaaer, da mene vi, at en forstaaelig Examinator, uden derfor „at give samme Værdi som ved den skriftlige Prøve,“ nok kan indrette den mundtlige Examination saaledes, at han kan prøve, hvorledes det forholder sig med Dimittendens Kundskaber i Almindelighed, og ogsaa i den Green, hvori hans Feil til den skriftlige Prøve fornemmeligen laae. I det andet Punct, at ved den mundtlige Prøve Examinators Standsstemning ikke skulde kunne indvirke mere paa ham selv, end ved en rolig Gjennemlæsning af Udarbeidelser hjemme i hans egen Stue, ville nok kun Gaa være enige med Hr. X.; dernæst er her ogsaa Tale om Examinandens Standsstemning, som her gandske anderledes kommer i Betragtning. Og naar Hr. X. mener, at den Omstændighed, at den mundtlige Examen holdes for aab-

*) Det samme gjælder om den historiske Opgave. Den, der aldeles ikke havde besvaret samme, burde kun kunne faae h. ill., og selv dette kun da, naar han ved en streng mundtlig Prøve befandtes ellers at have gode Kundskaber: men jeg troer ikke, at dette nogenstinde vilde være Tilfældet.

ne Døre, i en Mængde Vidners Nærværelse, opveier den Fordeel, at de skriftlige Arbejder censureres af to Censorer, da bør det erindres, at her tales ikke om forsøttelige, men om uskyldige Forurettelser, at Auditorium jo skal tie stille, om det end ikke synes om det, der foregaaer, og at navnlig ved Examinationen i Mathematik Tilhørerne oftest intet Sammenhængende kunne høre eller forstaae, fordi de fleste Examinander tale sagte, og begge Parter see paa og tale om Figurer paa et for dem paa Bordet liggende Papir (eller Tavle), som Tilhørerne naturligviis ei kunne see; men da ville de ogsaa vanskeligen kunne forstaae eller dømme om det, der siges.

At faae paalidelige Opsynsmænd til Ex. Art. ansee vi ikke for saa vanskeligt som Hr. X. og Andre, naar man bærer sig anderledes ad end hidtil; og henvise vi angaaende dette for det Næste til Dansk Ugeskrift for 1833 No. 53. Hr. X. mener, det er bedst at have Opsynsmænd, som man kan drage til Ansvar. Vi spørge: til hvilket Ansvar kan man da nu drage dem, og naar har man nogensinde gjort det? Hr. X. synes at have overdrevne Begreber om den Sandsernes Skarphed og Hurtighed i at bruge dem, som han anseer for de vigtigste Egenskaber hos en Opsynsmand: vi ansee Samvittighedsfuldhed og Iver for Sagen for de vigtigste, Vanskeligheden derved er slet ikke saa farlig. Ellers vilde det ogsaa see galt ud i Skolerne, hvor sligt Opsyn saare ofte foreskrides, og man dog ikke vælger Lærere med Hensyn paa disse Egenskaber.

Hvad „det Byrdefulde for Examinatorerne“ angaaer, da ønske vi herom at tale saa kort som muligt, og henvise atter til hine Artikler i Dansk Ugeskrift 1833 No. 53. Man har forestillet sig denne Uleilighed værre end den er; og er Sagen gavnlig, bør den ikke komme i Betragtning. Vi ville erindre om, at her ikke er Tale om Paalæggelsen af et nyt Arbejde for en længere Tid, men om Vibeholdelsen af et gammelt og forud bekendt for nogle faa Dage,*) og at Flere af Universitetets Lærere (s. E. Theologerne og Philologerne) have, baade paa samme Tid og udenfor samme, ligesaa besværlige, og besværligere, Forretninger; og endelig ville vi for Sammenligningens Skyld bemærke, at Embedsmænd ved Skolerne ofte have ved Examina en ligesaa stor og større Mængde af Arbejde at overkomme, uden at man har hørt klage deraf, og ogsaa uden at man

*) Thi dette maa ikke oversees, at Spørgsmaalet var om at lette Professorerne, ikke for et Arbejde, som i længere Tid kunde berøve deres andre Forretninger Noget af deres Virksomhed, men for et saadant, som kunde gjøre en allerede travl Tid, i hvilken alligevel Forelæserne sædvanligen standse, endnu travlere, men forresten i ingen Henseende kunde bidrage til at standse eller forhindre deres academiske Virksomhed udenfor disse 3 Uger. Hr. X. taler om, at man ei maa glemme de mange Studenter, som, saalænge Examina vare, ingen Forelæsninger kunne høre. Men saa kunne de studere selv i den Tid, det kunne de vist have godt af.

burde faae dem at høre.*) Thi der gives vel faa Embeder, hvor ikke stundom en saadan usædvanlig temporair Overflødighed af Forretninger finder Sted: og en Erstatning derfor, som mange andre Embedsmænd ikke kjende til, have jo baade Universitetets og Skolernes Lærere i Ferierne.

Naar vi endelig skulle tale om den Tid, man har meent der kunde spares ved at lade de skriftlige Prøver bortfælde, da vilde vi først henvisse til Hr. X. (S. 269), hos hvem man seer, at det hele Resultat er, at man ved hlin Indskrænkning i de skriftlige Prøver mener at have kunnet spare — „tre hele Dage.“**) Vi spørge først: var dette Tab da saa stort og uopretteligt? Kunde ei Professorerne erstatte de tre Dage paa anden Maade, ved s. Ex. at holde hver tre Extraforelæsninger i et Semester? I ethvert Tilfælde forekommer det os, at denne Tid var for ubetydelig til at den burde komme i Betragtning. Men vi paaftaae dernæst, at de skriftlige Prø-

*) En Lærer ved en lærd Skole, især en Rector, kan meget ofte, naar Forordningens Ord strengt følges, ved en Examen have omtrent 150 Udarbejdelser at censurere: og dertil har han, vel at mærke, slet ingen Fritidage, men skal paa samme Tid tilbringe flere Timer daglig paa Skolen.

**) At man, som Hr. X. troer, ikke bør holde skriftlige Prøve baade Formiddag og Eftermiddag, er en Mening, som har sin Rilde i en velmeent, men overdreven, Frygt for at anstrænge den unge over Evne. I Skolerne kan man ei tænke paa Sligt: og man spørge engang de unge Mennesker, om de kunne udholde det!

ver, hvorom her er Tale (d. e. i de Fag, hvori et Mul for den skriftlige Udarbejdelse ei har Rejection til Følge), slet ikke behøve at forsinke den mundtlige Examen en eneste Dag, og aldeles ikke bør have den mindste Indflydelse paa den Tid, i hvilken denne tilendebringes. Det er en ganske ubevist og ubevislig Paastand af Hr. X., at „ingen mundtlig Examen bør begynde, førend de skriftlige Udarbejdelser ere bedømte, fordi ved hlin disse bør havees for Die.“ Nei, vistnok bør ingen Dimittend examineres mundtlig, før end hans skriftlige Prøve i samme Fag er censureret, men derfor behøve ikke alle de skriftlige Prøver at være det forinden, men kun hver Afdelings, inden samme kommer til mundtlig Prøve. Ere Professorerne da ikke inden den mundtlige Examins Begyndelse blevne færdige med Censuren (det Meste maade de dog vel kunne gjøre færdigt, da 30 til 40 Udarbejdelser om Dagen nok lade sig læse og bedømme), da maade de expedere Resten under den mundtlige Examen. Og regne vi, at de til denne anvende 7 til 8 Timer dagligen,*) da er det ikke umuligt at bruge endnu 2 til om Aftenen, for at censurere de skriftlige Prøver, der ere tilbage. Hr. X. mener, at Forvirring let kan opstaae, naar de skriftlige Prøver ikke alle ere censurerede forinden o. s. v. Jeg veed ei, hvorledes Tingene nu er indrettet i det Enkelte, men den sunde Menneskeforstand lærer, at, naar ved Fordelingen af Dimittenderne for begge Prøver tilbørligt Hensyn tages til

*) Og dette er endda for Meget, da de saa maatte kunne examinere 15 til 16 dagligen, altsaa 200 i 13 Dage.

denne Mulighed, og naar forresten Uorden ikke finder Sted, saa maa Forvirring kunne undgaaes. (Ogsaa skulde min Huskommelse meget bebrage mig, hvis det ikke oftere har været Tilfældet, at mundtlig Examen har været begyndt, førend alle skriftlige Prøver vare censurerede, ja endog at Dimittender ere blevne examinerede i et Fag, førend deres skriftlige Prøver i samme vare censurerede: paastaar dette vil jeg imidlertid ei, da jeg ikke erindrer det ganske bestemt.) Men man burde da ikke have lagt Vægt paa en Grund, der kun ved en usødvendig Langsomhed vilde kunne faae nogen Betydning. Den mundtlige Examen kan være endt, og „Vaabensveivserne begynde“ lige tidligen, hvad enten de skriftlige Prøver i Mathematik og i Tydsk og Fransk gjenindføres eller ikke.

III.

Efterat have fremført disse Ansættelser om en tildeels forandret Fremgangsmaade ved Besættelsen af Lærersposterne og om større Strengthed ved Ex. Art., ville vi endnu tale om et Par Puncter, i hvilke ligeledes Noget synes tilbage at ønske, og som staae i Forbindelse med de alt Omhandlede.

Først mene vi, at det er nødvendigt, at man bliver mere enig om og at det tydeligere angives, hvad og hvormed det skal fordres af en

Dimittend, saa at der bliver større Overensstemmelse i det, Skolerne præstere, og i det, der fordres af dem til Ex. Art. Ved denne større Bestemthed i Fordringerne vilde formeentligen Noget bidrages til, at ved Ex. Art. strengere end hidtil den Ferme Sjælnedes fra den Middelmaadige, og denne fra den Uvidende. Thi imedens vi, som vi alt have sagt, ansee denne Examens Resultater for tildeels paalidelige (det gaaer hverken den Ferme Stet eller den Uvidende godt), saa ansee vi dem ikke for i tilstrækkelig Grad paalidelige, men troe, at ved samme de bedre Skoler og Dimittender ikke nok som adskilles fra de mindre Gode, idetmindste ikke i alle Fag: vi troe, at denne er de Flestes Mening, og at Enhver, der med Opmærksomhed har tagtaget Resultaterne af Ex. Art., og som kjender Skoler af begge Arter mere end af Navn og af Examenslisterne, vil dele denne vor Mening. Og dog har denne Examen en Vigtighed, som man ofte ikke ret overveier, men som gjør, at vi ere dobbelt opfordrede til at ønske den saa god som mulig. Den er nemlig næsten ligesaa meget en Prøve over Lærerne som over Disciplene, naar der tages Hensyn, ikke til et enkelt Aar, men til en Række af flere. Thi om end enhver ei aldeles flavisk Skolemand arbejder for Andet og tragter efter Andet end gode Characterer for Dimittenderne ved Ex. Art., og om end høiere Bedkommende saavel som Publikum tage Hensyn til Andet end den, saa er og bliver den dog en vedtagen (om endog ikke den eneste) Maalestof for en Lærers Duellighed; og

saalænge denne kan beraabe sig paa, at hans Disciple have staaet sig godt ved samme, sees det ei en gang, hvorledes man uden at geraade i Modsigelse kan erklære ham for ubuelig, imedens dog Alle vide, at han kan være det. Altsaa, alle Danmarks lærde Skoler saae ved denne Examen's Udfald saa at sige deres officielle Studsmaal: og neppe gives der nogen Embedsmand i Danmark, der staaer i et saadant Forhold til en Anden (der dog ikke er hans Foresatte), som en Lærer ved en Latinsk Skole til Examinator ved Exam. Art. Denne er ingen Forskrift givet for, hvad han maa spørge om, han giver en e Characteren, uden at nogen Protocol føres, og altsaa uden at det er muligt bag efter at undersøge, hvorvidt Examinationen har været som den skulde være, eller engang altid at gjenkalde sig samme i Erindringen:*) han har saaledes en Magt, og hans Dom over Dittenderne en Betydning for Lærerne, som den Enkelte neppe burde have.***) Og for de Studenter, der trænge til Understøttelse, d. e. for to Trediedele af det hele Antal, er det da af største Bigtighed, om de saae laud eller h. ill. til Ex. Art. Vi indrømme saare gjerne, at Misbrug af denne store Magt sjældent skee, og at vi intet Exempel vide at fremsføre derpaa. Men for det Første

*) Examen's Offentlighed hjælper ei Meget, da Auditoriet sjældent kan høre Alt.

**) At dette Forhold kan blive krænkende og ubehageligt for en Lærer, vil ingen Billig nægte. Forresten har jeg selv aldrig følt noget Saadant.

kunne, da Control er umulig, Slike være foregaaede uden at man kan eftervise dem, for det Andet borsger Intet os for, at vi altid ville beholde retsindige og upartiske Mænd til Examinatorer, for det Tredie tales her ikke om forsættelige Misbrug, men om Misgreb, begaaede imod Vedkommendes Villie. Thi det maa heller ikke oversees, at de Mænd, der examinerer til Ex. Art., kun sjældent have haft nogen synsderlig Praxis som Lærere, og at det altsaa kun kan ansees som et heldigt Lykketræf, naar de med Lærdom forbinde et rigtigt Greb paa at examinere hidtilværende Skoledisciple.

Men hvad skal der da skee? Allersørst, mene vi, bør det, som ofte er forlangt, være Censorer ved denne Examen ligesom ved de Andre. Dette ansæe vi for nødvendigt, naar der skal være større Enhed og Sikkerhed i samme, end nu formeentligen findes Sted. For Lærerne ved Skolerne kunde dette ikke Andet end være en behagelig Forandring; og Examinatorerne selv vilde det uden Tvivl ogsaa være fjert. Med al deres Rettsindighed kunne de nu ikke altid undgaae Daddel for Uretfærdighed eller for at have frembragt et falst Resultat; men naar det var Fleres Dom, der fremtraadte i Characteren, vilde baade denne vinde i Sikkerhed og i Folks Tillid, og mangen ubillig Dom vilde forstumme. Spørger man, hvor disse Censorer skulle faaes, da indrømme vi, at dette er en Vanskelighed, men vi troe dog, at den ikke er større, end at den kan overvindes. Vi vilde foreslaae to Censorer ved hver Examination, og da

en Professor (hvorved formeentligen de Professorer, der ellers have Mindre at gjøre ved Examina, kunde komme i fortrinlig Betragtning) og en Mand udenfor Universitetet, nemlig en af de ældre Lærere ved de Kjøbenhavnske Skoler. Vi tvivle ikke paa, at saavel disse vilde være villige til skiftevis at assistere det Offentlige heri, som Bestyrerne af Skolerne vilde gjøre dem det muligt ved at sørge for deres Tider paa anden Maade, forudsat naturligtvis, at baade Lærerne og Skolebestyrerne vare enige med os i at ansee slige Censorer ved Ex. Art. for gavnlige og nødvendige. Men ogsaa andre Videnskabsmænd lode sig vel i Kjøbenhavn finde hertil.

Der næst vilde vistnok en Instrux for Lærerne saavel i Almindelighed være gavnlig,*) som i Henseende til Ex. Art. stiftede megen Nytte. Examinatorerne vilde i samme have en fast Norm at holde sig til, og imellem de forskjellige Skoler selv vilde en større Overensstemmelse tilveiebringes. Ved saadanne Instruxer, givne til bestemte Tider eller efter Anledning, maatte Lærerne bringes til, ved Behandlingen af Læregjenstand-

*) En tiltrædende Lærer er nu oftest ganske uvidende om mange af sine Forhold og Rettigheder (s. Ex. angaaende Disciplinen; hvorvidt han i sin Undervisnings Indhold og Form skal følge Rectors Willie, eller har Lov til at være selvstændig). Forordningen henviser til en Instrux, men denne er aldrig blevet givet, idetmindste ei de sidste 8 Aar. Læreren maa hjælpe sig med Praxis (men den kommer først dag efter) og med at spørge sig for. Et Nød kan han vel og dette: men en almindelig og bestemt Regel var dog vist bedre.

dene, at følge i Almindelighed de samme Grundsaetninger og at stræbe at give Undervisningen i deres Fag i det Hele den samme Retning. Saaledes kunde man vel, for at tage et Exempel, med Hensyn til Undervisningen i Latin, i Form af en Instrux meddele i almindelige Grundtræk Regler for, med hvormeget Detail og i hvor stort Omfang Kundskaab i Oldsager, Mythologie o. desl. burde meddeles, hvilket Forhold der ved Undervisningen maatte anses for rigtigst imellem realia og verbalia (vi bruge Ordene i den engang vedtagne Betydning), hvorefter man ventede, at Resultaterne af den nyere Tid's videnskabelige Forskninger forsaavidt de kunde have Indflydelse paa Skoleundervisningen, vare benyttede ved samme o. s. v. *) Vi mene, at slige almindelige Forskrifter saare vel kunde gives uden at paalægge Lærerne nogen ubehagelig eller ufornuftig Tvang, og vi mene, at der endda var fuldkommen Frihed nok for Enhver til i det Enkelte at gaae sin egen Vej. En større Frihed burde vel heller ikke tilstaaes, da en fornuftig Liighed heri unægteligen er et Gode.

*) Alt dette er Ting, i Henseende til hvilke der er den allerstørste Forskjel paa Dimittendernes Kundskaber. Nogle ere fortrinligen hjemme i Oldsager, Andre i Grammatik og Synonymik. Examinator er i Almindelighed ubekjendt hermed (hvis han ikke ad private Veie faaer Noget at vide), han kan derfor med ingen af Parterne gaae til Runds, og holder sig kun til det Almindelige i begge Dele. Herved profiterer Ingen mere end de, der i begge Dele kun vide det Nødvendigste.

Det første Udkaft til slige Instrurer *) maatte vel, forsaavidt de angik Underviisningen, først sendes til Universitetet, fra dette gaar til Rectorernes Erklæring, hvilken de havde at afgive efter holdt Lærers forsamling, og hvorved den enkelte Lærers Vorum for hans Sag, forsaavidt det ikke indbefattedes i Rectors Betænkning, efter sit væsentlige Indhold maatte ansøres. Den endelige Afgjærelse og Bestemmelse maatte da udgaar fra Directionen, og som saadan blive en Norm for Underviisningen i Skolerne og for Examinationen ved Ex. Art. Iøvrigt kunde en saadan Instrur gives f. Ex. for eet eller to Aar, og efter den Tid foretoges igjen til Betænkning og Revision.

For det Tredie vilde det uden Tvivl ogsaa være gavnligt, at Universitetets Examinatorer bleve satte i Stand til, noget næriere end nu at kjende Underviisningen i Skolerne, derved at f. Ex. aarlige Indberetninger **) om Underviisningens Plan og Gang i det hele Skoleaar indsendtes fra Skolerne til Directionen og fra denne (dog maaskee blot

*) Saadanne gives hyppigen i Preussen, hvorpaa man vil finde Exempler nok f. Ex. i Jahns og Seebodes Jahrbücher für Philologie und Pädagogik.

**) Der indsendes nu for hvert Kvartal Indberetninger til Directionen. Men de angive kun, hvad der er læst, og hvorledes; og allerede deres Mængde gjør det vanskeliggere at benytte dem. Til en Oversigt over Underviisningen i det hele Aar vilde vi ansee een saadan Beretning, som vi før omtalte, for langt bedre.

forsaavidt de angik de øverste Classer) medbelees Examinatorerne til Ex. Art. Men disse Indberetninger maatte ei blot angive, hvad (o: hvilke Bøger) der var læst, men hvorledes, og efter hvilken Plan, med hvilken gradvís Fremstriden Skolen stræbte efterhaanden at bringe Disciplene frem til det Trin, hvorpaa de ved Dimissionen skulde staae. Thi de ovenfor omtalte Instrurer vilde ikkun kunne foreskrives ved det Almindelige, medens i det Enkelte dog Adskiligt maatte være overladt til Skolernes Skjønsmhed, ligesom ogsaa Læreres eller Disciples Individualitet eller andre særegne Omstændigheder kunde indeholde Grund til nogen Forskjellighed heri. Men nogen nærmere Kundskab om Skoleunderviisningen ansee vi for nødvendig for Examinatorerne til Ex. Art., saalænge denne skal vedblive at afholdes ved Universiteter. *)

*) Ved den her omtalte nærmere Forbindelse imellem Skolerne og universitetet skulde, som sagt, større Enhed og Bestemthed ved Ex. Art., og især større Overensstemmelse imellem de forskjellige Examinatorer i eet og samme Sag, tilveiebringes. Hvo har ikke, hvor Taalen var om en Dimittend, hørt sige: „ja, kommer han op under N. N., saa kan han godt saae laud, men under N. N. gaar det galt“? Det er dog i høi Grad urigtigt, at en saadan Forskjellighed hersker, og at en saadan Omstændighed skal have Indflydelse paa Menneffers Vel, især da Bedkommende burde og let kunde enes om en vis Plan og Maneer. Den almindelige Mening kan feile, men den feiler sjældent ganske, og her troe vi, at den har Ret. Jeg har ogsaa hørt sige, at nogle Skolers Dimittender examineres anderledes i de gamle Sprog end de fra andre, fordi man vidste,

IV.

Det Sidste af de Puffer, vi her ville fremsføre for Skolerne, er, at Directionen vilde for Fremtiden ved en hyppigere og virksomere Indgriben i og Emsyn med det Enkelte, og ved at overlade Mindre til de forskjellige Rectorers eller Læreres forskjellige Anskuelser, gjøre et efter vor Mening væsentligt Skridt til at frembringe hiin større Enhed og Overensstemmelse imellem Skolerne, navnlig i Henseende til Læregjenstandenes og Tidens Fordeling. Vel vilde det være usornuftigt at fordrø en absolut og i de mindste Smaating usfravigelig Ensførmighed heri, fordi locale og temporaire Omstændigheder kunne afgive god Grund til nogle Afvigelser (den ene Lærer kan ikke stedse i den samme Tid udrette ligesaa meget som den Anden, uden at man derfor just kan erklære ham for uduelig). Men paa den anden Side ere Afvigelserne og Forskjellighederne nu saa store, at man, naar man betænker, at alle Skolerne staae under eet og samme Collegium og skulle underkaste

at de vare bedre underviste. Hvorvidt dette er sandt, veed jeg ei: er det sandt, da kan jeg ei billige det, fordi derved atter den maadelige Skole kommer til at staae ved Siden af den Bedre; men at forresten Bedkommende da have meent, at dette var det Rette, og kun derfor have gjort det, veed jeg saa godt som Noget.

deres Dimittender een og samme Prøve, den ved Ex. Art., altsaa skulle frembringe hos Disciplene i Almindelighed den samme Grad af Kundskab i de enkelte Fag, at man da, sige vi, har ondt ved at indse, hvorledes en saa ganske forskjellig Fordeling og Anvendelse af Tiden kan bifaldes, især da Udsaldet af Ex. Art.*) slet ikke altid berettiger til at antage, at i de Skoler, hvor langt mere Tid er anvendt paa et Fag, virkeligen Mere er blevet præsteret end i de, i hvilke Tiden var hiint meget knappere tildeelt. Som Exempler paa saadanne mærkelige Forskjelligheder i Fordelingen af Tiden imellem de enkelte Fag vilde vi nævne**), at i Skoleaaret 1832 — 1833 anvendtes til Geometrie i Roeskilde Skole 4 Timer ugentligen, men i Viborg 9 T. og i Slagelse 8½ T.; til Religion i Slagelse 8 T., men i Odense 15 T.; til Græsk i Odense 22 T. og i Roeskilde 20 T., men i Viborg 10 T.; til Dansk i Roeskilde og Viborg 8 T., men i Horsens 13 T.; Latintimerne vare i Roeskilde saaledes fordeelte, at 37 T. anvendtes til Latin, 8 T. til Stil, og i Viborg 39 T. til Latin, 6 T. til Stil, imedens i Odense 25 T. anvendtes til Latin og 13 T. til Stil. I Skoleaaret 1835 — 1836 anvendtes til Latin i Aalborg 49 T. (og 2 T. specielt til Oldsager), men i Nyborg

*) Vi have tidligere sagt vor Mening om denne. Om nu Aarsagen ligger hos Examinatorerne eller hos Lærerne i de respective Fag, maae de afgjøre imellem sig.

**) See Selmers Acad. Tid, f. 1833 S. 265 ff. og f. 1835 S. 355 ff.

33 T.; til Mathematik (hvortil vi regne Arithmetik, Geometrie og Regning) i Aarhus 19 T., men i Frederiksborg og Nyborg 13 T.; til Dansk i Aalborg 14 T. og i Aarhus 13 T., men i Nyborg 8 T. I Aarhus have Disciplene i Alt 172 egentlige Underviisningstimer, i Aalborg 167, i Nyborg have de 128. Ogsaa imellem Lærernes Times antal finder nogen Forskjellighed Sted: Rectoren i Aarhus læser 25 T. egentligen paa Skolen, i Nyborg 18 T.; nogle Adjuncter have 27 til 28 T. egentligen, En 19 T. Alt dette er ifølge de af Directionen for de respective Skoler approberede Timetabeller. Vi troe, at det var gavnligt, om disse altfor store og i de fleste Tilfælde vistnok unødvendige Forskjelligheder bleve ophævede: ret megen Vanskelighed kunde ikke være derved. Manges Lærer vilde det maaskee ikke være kjert, for Fremtiden ikke at kunne anvende saa megen Tid paa et Yndlingsfag, som han hidtil har gjort: men den Upartiske vil erkjende, at den Enkelte bør opoffre sine Ønsker for det Heles Vel.

Ogsaa i Henseende til Bestemmelsen og Valget af Lærebøger tillade vi os at troe, at en større og mere selvstændig Indgriben fra Directionens Side vilde være gavnlig. Henimod Enden af hvert Skoleaar skulle nu fra Rectorerne, ledsagede af disses Betænkninger, indsendes de enkelte Læreres Forslag og Begjæringer om, hvorvidt de ønske nogen Forandring i denne Henseende, og hvilke Bøger de da ønske indførte: yderst sjældent anbefaler Directionen af sig selv en Bog til Indførelse, og paa at den

har befalet en saadan kjende vi intet Exempel. Dette bærer nu Præget af den Humanitet, som Directionen i alle Forhold viser imod Lærerne; kun troe vi, at selv Humanitet kan drives forvidt. Thi af denne hidtil brugelige Fremgangsmaade kan let følge, at en flet eller mindre god Bog vedbliver at bruges i en eller flere Skoler, fordi hverken Rector eller Lærer andrager paa at faae en bedre, hvad enten nu dette skeer, fordi de ei kjende en saadan og ei holde Skridt med Tiden, eller fordi den ældre Bog endnu synes dem bedre (hvortil igjen kunde gives flere Grunde), eller fordi de helst blive ved det Gamle. Men paa denne Maade standses let Fremgangen til det Bedre, og Underviisningen i et Fag i en enkelt Skole kan derved komme til at staae paa et saadant Punct, at den er langt bag efter Tiden.*) Vi vilde derfor ønske, at Directionen, som vist ikke undlader at være opmærksom paa Litteraturens Frembringelser af denne Slags, naar først sagkyndige Mænd og den offentlige Stemme afgjort havde erklæret sig for en Bogs Fortrængelighed fremfor de hidtil Brugte, ikke tillod, men befalede Sammes Indførelse. Som Exempler paa, at Directionen saaledes stundom har tilladt, hvor man kunde ønske, at den alt for havde befa-

*) Det bliver under saadanne Forhold altid vanskeligt, end det ellers vilde være, at en, endog en meget god, Skolebog kan blive udgivet. Mange af de i de senere Aar udkomne gode Bøger af denne Klasse vilde vist aldrig have kunnet see Dagens Lys, naar ikke de Kjøbenhavnske private Instituter havde været.

let, ville vi anføre, at det først i Juli 1831 blev tilladt at indføre Langes Græske Grammatik, imens for længe siden denne Bogs Fortrinlighed var saa almindelig erkjendt, *) at den synes os at burde være befalet, undtagen der, hvor locale Omstændigheder vilde have gjort dette baade inhumant og uklogt. Ligeledes have de Fleste vistnok længe været enige om de i Historien, samt i Arithmetik og Geometrie autoriserede Lærebøgers U hensigtsmæssighed, og i flere Skoler ere de i Virkeligheden blevne lidet eller slet ikke brugte: men først nu (Selmers Acad. Tid. s. 1835. S. 359) er det blevet tilladt at indføre bedre Bøger istedetfor de Mathematiske. I mere end een Skole bruges vistnok endnu til den første Underviisning i de gamle Sprog Bøger, som for 30 Aar siden maaskee vare de Bedste, men som nu burde aflæses af Bedre.

Men et saadant specielt Tilsyn med og Indgreben i det Enkelte vilde det efter vor Mening være ubilligt at fordrø af Andre end af Mænd, der selv have arbejdet i Faget, og som ved egen Praxis ere bekendte med Skolelivet. Kun de kunne formeentligen til alle de enkelte Tilfælde medbringe den Sagkundskab, som udfordres for at dømme med Sikkerhed og Selvstændighed. Det er derfor det sidste Ønske, vi have at fremsætte, som allerede Andre før os have ytret, at iblandt de Mænd, til hvem Skolernes Bestyrelse er betroet, altid maatte være idetmindste

*) Den stærke Affatning er det bedste Beviis derfor.

Gen, *) der havde havt Praxis som Skolemand, saa at han af egen Erfaring kjendte Detaillen af de Sager, hvorover der skal dømmes og besluttet, og dertil kunde have fortrinlig Stemme, og som dernæst ikke havde andet Embede end dette, saa at han kunde afsænke det al sin Tid. Ved Tingenes nuværende Stilling vilde en saadan Mand, ved Siden af Directionens øvrige Medlemmer, maaskee ikke finde Besjæftigelse nok, og denne Forandring tillige medføre stor Bekostning: men engang tør man vel haabe, at den vistnok lidet gavnlige Adskillelse imellem Landets Skoler, som nu i Henseende til Bestyrelsen findes der Sted, vil ophøre, og det hele Underviisningsvæsen henlægges under eet Collegium. Hvor store Fordele dette vilde medføre, have Andre, bedre end vi formaae det, udviklet. Forresten er det naturligtvis Noget, som det ikke staaer i Directionens Magt at iværksætte; men netop derfor have vi anset det for gavnligt atter at stræbe at henlede den almindelige Opmærksomhed derpaa.

*) Jeg vilde forresten ikke ansee det for stort bedre, hvis Skolerne bestyredes af lutter Skolemand, end at de nu bestyres af lutter Ikke-Skolemand.

U n h a n g.

Jeg vil benytte denne Leilighed til at fremsætte i Korthed Forslag angaaende et Par mindre vigtige Puncter, som det dog maaskee var værdt at Opmærksomheden blev henvendt paa. De ere:

1. Sommerferien. At denne, saalænge Skoleaaret ender med 30 Sept., falder paa en for Skolerne ubekvæmlig og skadelig Tid, er vist, men derfor at forandre Examina ved Universitetet, gif vel heller ikke an. Jeg mener, at man kunde lade Skoleaaret ende med Midten af Jull Maaned, som i Privatinstitutionerne i Kjøbenhavn, men forpligte Dismissenderne til at blive i Byen, og underkaste sig de Bestemmelser, som Skolens Rector efter Omstændighederne vilde gjøre i Henseende til deres Deels tagelse i Undervisningen (hvilken dog kun undtagelsesviis skulde finde Sted) indtil Midten af Septembris, saa at de, om fornødent agtedes, kunde prøves i et eller andet Fag endnu engang. Sommerferien kunde da være efter Hovedexamen, som nu i de Kjøbenhavnske private Skoler.

2. Overeensstemmende med Forordningen holde i de fleste Skoler Lærerne hver for sig specielle Characterbøger. Det var vist bedre, om een sællede i Classens Catheder henliggende Protocol for hver Klasse

holdes. Det er nu yderst vanskeligt for en Rector at holde nogen Control med, hvad der bestilles i Classen; dette vilde altid hjælpe Noget, og især vilde det gjøre det muligt for Rector at iagttage ideligen en enkelt Discipel, paa hvem han til en vis Tid henvendte speciel Opmærksomhed. Nu maa han, hvis han vil gjøre dette, hvert Øieblik adspørge Lærerne. Og med Hensyn til den stadige Meddelelse til, og Samvirken af og med, Forældrene, som er saa meget ønskelig, er det vigtigt, at Skolens Bestyrer til ethvert Øieblik har Leilighed til at indhente dennes Kundskab om, hvorledes det staaer sig med den enkelte Discipel, uden at det medfører en trættende Vidtlæftighed. Vil Nogen sige, at Slikt er for Meget at fordrø af en Rector, da svarer jeg, at det ingenlunde er at fordrø for Meget af en Embedsmand, naar man forlanger, at han skal anvende alle ham bekjendte og mulige Midler for at stifte Nytte i sin Kreds. Den der tvivler, om en Rector ved Siden af sine øvrige Forretninger kan overkomme Slikt, vil jeg bede gjøre sig bekjendt med, hvad Borgdybskolens Bestyrer, Prof. Nøttens, gjør og udretter i denne Henseende, og det i en Skole med 2 til 300 Disciple: han vil da faae Syn for Sagen. Der har jeg lært dette med meget Andet, som jeg vil stræbe at bevare levende hos mig i mit hele Liv. Biskop kan denne udmærkede Mand udrette Mere end vi Andre med vor bedste Villie; men saa kunne vi stræbe at komme nær til ham som vort Mønster.